

Indhold

1. Indledning	2
2. Sophia Evensen og Bjarne slot Christiansen	8
2.1. Sophia Evensen	8
3. Teori og metode	13
3.1. Johnny Kondrup	13
3.2. Udsigelse	14
3.2. Emne	16
3.3. Form	19
3.4. Kondrup i forhold til materiale og metode	20
3.5. Opgavens omfang og opbygning	21
4. Analyse af <i>Ondskab</i>	23
4.1. Forfatter, fortæller og Ruth Evensen	23
4.2. Det sproglige indhold	26
4.3. Den selvbiografiske pagt	28
4.4. Teologi og autenticitet	30
4.5. Evensens historie	32
4.6. Apologien	35
4.7. Forsvar	37
4.8. Sammenfatning	40
5. Analyse af <i>Et liv på kanten</i>	43
5.1. Forfatteren og skribenten	43
5.2. Autenticitet	47
5.3. Den humoristiske jægersoldat	48
5.4. Du og jeg	53
5.5. Billedernes retorik	57
5.6. Sammenfatning	63
6. Konklusion	66
7. Perspektivering	69
8. Resume	74
9. Litteraturliste	77

1. Indledning

I perioden før Kristi fødsel fyldte rationaliteten - i kollektiv forstand – meget, og tænkning over individet var yderst begrænset. Samfundet rummede ikke tilskyndelse til individualisme - forstået som dyrkelse af den enkeltes særegenhed. Derimod handlede det om at frigøre sig fra det individuelle. Kristendommen ændrede dette, idet kristendommen ikke henvendte sig til folket eller slægten som helhed, men derimod til det enkelte menneske, der hævdedes at bære ansvaret for sit eget liv. Og netop denne ændring af samfundets opfattelse af individet fik betydning for den selvbiografiske genre. Augustins *Confessiones* bliver normalt betragtet som verdenslitteraturens første selvbiografi, denne blev skrevet 397-98. Forskningens almindelige konstatering lyder på, at Augustins værk ikke fik en arvtager før i det tolvte århundrede. *Historia clamitatum* af Pierre Abelard fra ca. 1134 siges at være middelalderens mest berømte selvbiografi, men først i Renæssancen opblomstrede de personlige genrer. Der blev i denne periode skrevet meget biografisk og selvbiografisk orienteret litteratur, især i form af memoirer og selvbiografiske essays. Som selvstændig genre var selvbiografien ringe repræsenteret.

Først i tiden mellem 1750 og 1850 voksede bevidstheden omkring genren, og det var først her, at selvbiografien blev defineret som et egentligt begreb. Ordet blev første gang brugt af tyskeren C.F.D. Schubart i 1779. I 1796 blev ordet for første gang anvendt i en titel, *Selbstbiographie berühmter Männer* af David Christoph Seybold. Tiden mellem 1750 og 1850 bliver også kaldt for selvbiografiens guldalder. Blandt andet fordi genren - inden for den borgerlige kultur - oplevede en anseelse og popularitet som ikke var før set. Dertil har også Jean-Jacques Rousseaus og Johann Wolfgang von Goethes værker haft betydning for defineringen af denne tidsperiode. Rousseaus *Le Confessions* (første del 1782) bestyrkede forestillingen om, at selvbiografien var den eneste genre som havde mulighed for at fremstille personligheden fuldt ud. Derudover foreslog Johann Gottfried von Herder i 1789 en selvbiografisk special-antologi med det formål at henlede opmærksomheden på selvbiografiens særlige karakteristika og muligheder. Det blev dog ikke Herder selv, som kom til at udgive værket, men derimod Herders elev Johan Georg Müller. Værket indeholder dog breve fra Herder, hvori han blandt andet fremlagde sine egne ideer om genren, og hvori han ligeledes giver Müller gode råd

omkring værkets redaktion. Herder betegnes i dag - af nogle - som selvbiografiens første teoretiker. Herder var også blandt dem, der anså selvbiografien som et pædagogisk redskab, således at selvbiografien kunne have moralsk og politisk nytteværdi. Samtidig mente man, at selvbiografien kunne forsyne læseren med eksempler til enten efterfølgelse eller afskrækkelse. Men hvor nogle opfatter denne periode som genrens guldalder, opfatter andre den som begyndelsen på genrens undergang. En af dem er Roy Pascal, han mener, at selvbiografien nægter, at der findes en sammenhæng i forfatterens liv. Og Pascal stiller sig tvivlende over for den selvbiograferendes mulighed for at erkende sig selv. Nogle vil give Pascal ret og sætte genrens opløsning i forhold til resten af samfundet som blev mere og mere fragmenteret. Med Nietzsches bekendtgørelse af "Gud er død" og forkyndelse af nihilismen bredte denne opløsning sig også til de nordiske lande.

I Danmark kendes selvbiografi som begreb fra 1824, da ordet Autobiographie blev optaget i anden udgave af Jacob Badens fremmedordbog. Med hensyn til udgivelsen af dansk selvorienteret litteratur - i forhold til Europa - har Danmark været godt repræsenteret. Betydningsfulde danske forfatterinder og forfattere, som Karen Blixen, George Brandes og Martin Andersen Nexø har alle udgivet selvorienteret litteratur. Men i forhold til det danske teoretiske arbejde med genren er dette ringe repræsenteret. Samtidigt har den nuværende forskning hovedsagligt koncentreret sig om ældre selvorienteret litteratur. Dette har betydet - meget groft sagt - at perioden genre historisk set slutter omkring 1990'erne. Dertil har videnskaben ofte koncentreret sig om de 'store eller klassiske selvbiografier. Det vil sige, de selvbiografier som netop er blevet skrevet af betydningsfulde forfattere. Men samfundet har ændret sig, og det er ikke længere kun betydningsfulde forfattere eller politikere, som udgiver selvbiografier. Henrik Merkelsen har dog i sit essay fra 2005 ganske kort behandlet to typer af selvbiografier: den litterære selvbiografi, og den triviallitterære selvbiografi. Hvor den litterære er skrevet af skønlitterære forfattere og den triviallitterære er skrevet af for eksempel sportsstjerner, kendte fra TV og deslige. Merkelsen anvender betegnelsen triviallitterære selvbiografi, idet han mener, at de to former for selvbiografi står i det samme forhold til hinanden, som triviallitteraturen står i til litteraturen. De triviallitterære selvbiografier defineres således "først og fremmest fordi de ikke har nogen egentlige litterære kvaliteter." (Merkelsen 2005) Dertil mener Merkelsen, at den store forskel i de to undergenrer skal

søges i unøjagtighederne. Når disse forekommer i den litterære selvbiografi skal dette tilskrives ”æstetiske eller andre værkinterne hensyn.” (Merkelsen 2005) Hvorimod det i den triviallitterære selvbiografi tilskrives værkeksterne hensyn. Dette kan være ”..ønsket om et bedre omdømme, end det man fortjener eller hvad det nu kan være.” (Merkelsen 2005). Dette mener jeg dog, er en alt for snæver betegnelse, og samtidig savner jeg i den grad belæg for Merkelsens argumentation. Udover det meget sparsomme arbejde med genren er der - som også før nævnt - flere forskere som har været i tvivl om genrens mulighed for at overleve, og genren er flere gange blevet dømt for død eller umulig.

I de seneste ti år har det været næsten umuligt at bevæge sig ind i en boghandel uden at falde over en selvbiografi. På trods af at nogle forskere mener, at genren er umulig eller død, bliver salget af selvbiografier bestemt ikke mindre. Og om man vil det eller ej, kan alle i dag skrive og udgive en selvbiograf. Den selvbiograferende behøver ikke at være hverken akademiker eller specielt litterær for at få solgt sin selvbiografi. Samfundet har ændret sig, og dette vil da også have indflydelse på litteraturen. Selvbiografien har måske mistet sin specielt pædagogiske funktion, og den selvbiograferende behøver nødvendigvis ikke at fungere som et godt eller dårligt eksempel på en god samfundsborger. I dag handler det litterære marked i særdeleshed også om udbud og efterspørgsel. Og der er noget, som tyder på, at netop den selvbiografiske genre er attraktiv for læseren. Men hvorfor er den så det? Hvad er det selvbiografien kan tilbyde sin læser? Og er der forskel på selvbiografiens funktion i forhold til, hvem den selvbiograferende er? Selvbiografien bliver i dag i den grad skrevet af personligheder fra offentlighedens søgelys, eller personer som for eksempel har medvirket i forskellige medier. Dette kan være personligheder, som forinden deres optræden i for eksempel fjernsynet, har været uinteressant for offentligheden. Dertil har især skuespillere, sportsstjerner og børn af kendte personer skrevet selvbiografier. Dertil ses der en tendens til, at den selvbiograferende bliver yngre og yngre. Rubina Ali, som har medvirket i den 8-dobbelte Oscar-vinder *Slumdog Millionaire*, har som verdens yngste skrevet og udgivet sin selvbiografi. Da selvbiografien blev udgivet, var Rubina Ali ni år.

Disse faktorer kan tilsammen også være årsagen til, at selvbiografien i de seneste år ikke har været forskernes fortrukne emne. Emnet har simpelthen ikke været litterært nok, og dette mener jeg er et problem. Litterært eller ej så eksisterer genren i bedste

velgående. Og derfor mener jeg også, at det er et problem, at vi har en stor andel af litteraturen, som ikke er umiddelbart defineret. Med dette mener jeg, at selvbiografien ligger i en gråzone, som kræver en nærmere undersøgelse for at definere samtidens forskellige typer af selvbiografier. Derudover kræver det ikke store analytiske evner at konkludere, at Karen Blixens selvbiografi indholdsmæssigt må befinde sig langt fra for eksempel Merethe Kastens fra TV2 programmet *Livet er fedt*. Spørgsmålet er så, hvorledes den nuværende teori forholder sig til disse nye selvbiografier, eller om teorien overhovedet er tilstrækkelig anvendelig på den nye selvbiografi?

I de seneste år har selvbiografien flere gange været årsag til en heftig debat i medierne. Da Jørgen Leth udgav sin selvbiografi *Det uperfekte menneske*, fik dette store konsekvenser for hans karriere. Det var især kapitlet om kokkens datter, som vakte forargelse. I kapitlet fortæller Leth detaljeret om sin ret til sex med kokkens 17-årige datter. Det samme skete for fodboldspilleren David Nielsen, udgivelsen af hans selvbiografi *Sorte svin* fik ligeledes indflydelse på hans karriere. David Nielsen beskriver i sin selvbiografi en voldsepisode, og konsekvensen herfra blev, at David Nielsen blev tiltalt for vold, og at han modtog betinget dom på 20 dages fængsel. Senest har Thomas Rathsacks *Jæger – i krig med eliten* været meget omdiskuteret i medierne. Forsvaret forsøgte at bremse udgivelsen med et fagedforbud, men dette lykkedes dog ikke. Forsvaret mente, at Rathsack i sin bog overtræder sin tavshedspligt, og at bogen var/er til fare for rigest sikkerhed. Bogen blev udgivet og solgt med slogans som for eksempel ”Årets mest omdiskuterede bog” og ”Læs den før din nabo”. Jeg mener, at dette er et problem, at en bog i denne genre, bliver anvendt som en art tilståelse eller bliver censureret, fordi man ikke er enig i det, der står i bogen. På trods af at selvbiografien netop må være faktuel og indeholde en grad af sandhed, kan man vel frygte, at disse episoder kan medføre en større grad af retouchering. Og at der vil blive lagt mere begrænsning på, hvad forfatterne skriver. Dertil mener jeg også, at det kan være problematisk, at genren på denne måde bliver genstand for moralsk og lovpligtig stillingtagen. Dette ville i alt sandsynlighed ikke være tilfældet, hvis værkerne var udgivet som romaner og ikke som selvbiografier. Og dog har samfundet så ikke et moralsk ansvar i forhold til, hvad det bliver udgivet, og i forhold til hvem der udgiver. Kan det moralsk forsvares, at en morddømt som Peter Lundin fra fængslet har fået mulighed for at udgive sin selvbiografi?

En anden årsag til at den selvbiografiske litteratur har været meget omtalt i medierne, er at nogle forfattere har udgivet romaner med klare træk fra selvbiografien. Knud Romer, Kristian Ditlev Jensen og Lone Aburas har alle udgivet romaner, som kunne være selvbiografiske. Og især Romers roman *Den som blinker er bange for døden* blev heftigt debatteret i medierne, da nogle af personer fra romanen ikke kunne genkende dem selv samt Romers gengivelse af sin barndomsby i bogen. Derudover handlede debatterne i den grad også om genre, for var Romers værk en selvbiografi eller en roman? Og kunne Romer tillade sig at udgive et værk med gengivelser af sin barndom, som kun han oplevede den? Og er det tilladt, at udgive et værk med en så stor vekselvirkning mellem fiktion og fakta? Tilsyneladende ikke hvis det der bliver fortalt ikke stemmer overens med samfundets moral og etik, som også Leths selvbiografi var et udmærket eksempel på. For eksempel gav Ditlev Jensens værk *Det bliver sagt* ikke anledning til samme heftige debat i medierne. Ditlev Jensen fortæller sin historie som offer for en pædofil, og mon ikke værket var blevet anderledes modtaget, hvis Ditlev Jensen ikke var offer men derimod gerningsmand. Der er ingen tvivl om, at den selvbiografiske genre ikke blot har ændret sig men også udviklet sig. Genren har skabt grene ind i andre skønlitterære genrer, hvilket har betydet en ændring af den selvbiografiske genre, samt genrens forhold til romanen. Dertil har det danske samfund også ændret sig, hvilket ligeledes kan være en vigtig faktor i forhold til selvbiografiens udvikling.

Den selvbiograferende kan i dag findes i alle samfundets lag, og derved er den selvbiografiske genre ikke længere forbeholdt den litterære del af befolkningen. Og i forhold til dette mener jeg, at der er behov for en nærmere undersøgelse af selvbiografien. For er det stadigvæk hensigtsmæssigt at tale om en selvbiograf, eller er denne definition ikke tilsigtet den ikke-litterære selvbiografi? Jeg har valgt at koncertere mig om to selvbiografier, som ikke tidligere - med forbehold - har været genstande for gennemgående og uddybende analyse. Jeg vil med det samme understrege, at jeg ikke nærer intentioner om at give et endegyldigt svar på selvbiografiens stadig større udbredelse, idet dette vil nærme sig det umulige. Jeg vil derfor heller ikke forsøge at redegøre for de utallige svarmuligheder. Jeg vil derimod anskue denne problemstilling fra en enkelt teoretisk vinkel. I samme henseende mener jeg ligeledes med hensyn til opgavens omfang, at to værker vil være det mest hensigtsmæssige. En nærmere

redegørelse for valget af mine værker vil blive gennemgået i afsnittet omkring materiale. Sophia Evensens *Ondskab* og B.S. Christiansens *Et liv på kanten* er de bøger, jeg har valgt at arbejde med.

Det er et problem, at der mangler fortolkning og beskrivelse af den ikke-litterære selvbiografi. Dette værende sig både i forhold til en definition af selvbiografien og ligeledes i forhold til dennes funktion og betydning i samfundet. Følgende spørgsmål vil derfor blive genstand for min analyse: Hvor meget klassisk selvbiografi indeholder *Ondskab* og *Et liv på kanten*? Og hvad er det, *Ondskab* og *Et liv på kanten* indeholder, som gør værkerne så attraktive for læseren? I besvarelse af disse spørgsmål vil jeg igennem min analyse - som hovedteoretiker - anvende Johnny Kondrups arbejde med den selvbiografiske genre. Derudover vil jeg anvende teoretikere som arbejder med retoriske strategier. Dette vil blandt andet være Anders Öhman og Jens E. Kjeldsen.

2. Sophia Evensen og Bjarne slot Christiansen

Som også nævnt i indledningen udgør den ikke-litterære selvbiografi, i dag en stor del af det danske bogmarked, og der har derfor også - med hensyn til valg af materiale - været mange værker at vælge i mellem. Det er dog ikke tilfældigt, at mit valg faldt på *Ondskab* og *Et liv på kanten*. For det første adskiller de to bøger sig fra hinanden i forhold til deres tilblivelse. *Ondskab* er alene skrevet af Sophia Evensen. Hun har ikke angivet, at der skulle være en journalist eller anden professionel skribent med til at skrive hendes beretning. Dette er derimod ikke tilfældet med *Et liv på kanten*. B.S. har haft en journalist med til at skrive sin bog. For det andet stammer de to selvbiograferende fra to vidt forskellige miljøer. Dette ses tydeligt i forhold til begges optræden i medierne. Og i forhold til at få defineret den ikke-litterære selvbiografi, anser jeg det som en fordel, at de to bøger har to forskellige fremstillingsformer, og at de to selvbiograferendes miljøer samtidigt ligger langt fra hinanden. Jeg har en formodning om, at dette vil give et bredere billede af den ikke-litterære selvbiografi. For det tredje forestiller jeg mig, at værkerne - i forhold til motivation - befinder sig et godt stykke fra hinanden. Dette anser jeg som en fordel, således at min opgave ikke vil komme til at indeholde to enslydende analyser.

I tillæg til dette har jeg valgt at redegøre kort for de selvbiograferendes optræden i medierne. Dette har jeg valgt at gøre, idet Evensen og B.S. begge er kendte personligheder i diverse medier. Dette mener jeg har haft indflydelse på deres selvbiografier og blandt andet motivationen for denne. Derfor vil denne redegørelse også kunne fungere som et redskab i forhold til begge mine analyser. Afsnittet vil kunne anvendes som delvis argumentation for mine synspunkter i analysedelen.

2.1. Sophia Evensen

Sophia Evensen er datter af Ruth Evensen. Og derfor vil dette afsnit også kort omhandle Ruth Evensen, idet jeg mener, at Ruth Evensens person har haft stor indflydelse på offentlighedens interesse i Sophia Evensen.

Ruth Evensen kom for alvor i mediernes søgelys, da hun som leder af menigheden Faderhuset i 2001 købte ungdomshuset på Jagtvej 69. Forinden denne episode var både

Ruth Evensen og hendes menighed Faderhuset, fortrinsvis ukendte ansigter i de danske medier. Inden Faderhuset opkøbte huset på Jagtvej, var bygningen tilholdssted for nogle af Københavns unge, som kulturelt og/eller politiske tog afstand fra samfundet. Da Faderhuset overtog bygningen, blev de unge nægtet adgang til huset, idet Faderhuset ville skabe et fristed for unge kristne. Men de tidligere brugere af huset ville ikke opgive, hvad de anså som, deres ret til bygningen. Dette betød, at Københavns kommune indgik en længerevarende dialog med både Faderhuset og de tidligere brugere af huset for at udforme et forlig omkring, hvem der havde brugsretten til bygningen¹. I denne tid blev Nørrebro plaget af kaos og ballade, idet de tidligere brugere af huset ikke havde tænkt sig at forlade bygningen i fredelighed. Sagen om ungdomshuset eskalerede, og alle fik en mening om Jagtvej 69 og specielt Ruth Evensen. Ruth Evensen blev i medierne ofte kritiseret for sine hensigter med bygningen, og tillige hele sin håndtering af sagen. I 2007 blev bygningen revet ned, og kort her efter optrådte Evensen for første gang i de danske medier.

I forbindelse med udgivelse af *Ondskab* begyndte Evensen at udtale sig til flere aviser, og hun gav ligeledes interviews til TV, hvor hun kritiserede både Ruth Evensen og Faderhuset. Evensen beretter i sine interviews omkring sin motivation for udgivelsen af *Ondskab*. Derudover har hun udtalt sig kritisk omkring Ruth Evensen og Faderhuset som institution. Hun har blandt andet udtalt sig i artikler med lydende overskrifter *Min families forbandelse*, (Evensen) *Ruth er ikke min mor mere*, (Rasmussen) og *Mor har stjålet mit barn* (Thejsen). Udover de enslydende overskrifter har artiklerne også det tilfælles, at de alle introducerer Evensen som Ruth Evensens datter. Inden *Ondskab* blev udgivet blev bogen også nævnt i blandt andet Berlingske Tidende, hvor Evensen angav arbejdstitlen til sin kommende selvbiografi. Denne var ifølge Berlingske Tidende *Afsløring*. (Kastrup)

Efter udgivelsen af *Ondskab* voksede interessen for Faderhuset. Dertil stod tidligere medlemmer af Faderhuset frem, og de fortalte om deres oplevelser. En af dem var Lidia Hesselberg. I en artikel beskylder hun Faderhuset for at have hjernevasket deres medlemmer, og hun beskylder Faderhuset for at være direkte voldelige over for børn. ”De unge mennesker fik hele tiden det her valg - vil i virkelig give jeres liv? Og det blev mere og mere ekstremt, og det endte i fysisk vold og magtanvendelse og chok-

¹ 31 oktober 1982 bestemte Københavns kommune at overdrage brugsretten af Ungdomshuset Jagtvej 69 til en ikke nærmere defineret gruppe, benævnt brugerne af Ungdomshuset.

afhøringer, hvor de skulle bevise, om de var stærke soldater...”. (Nielsen) I samme artikel udtaler terapeut og misbrugskonsulent Lotte Christiansen sig. Hun har haft tidligere medlemmer af Faderhuset som klienter. I artiklen er hun citeret for at kende til både vold og psykisk nedbrydelse i Faderhuset. (Nielsen) Derudover udtaler en tidligere musiklærer ved Faderhuset sig i samme artikel. Ifølge hans udsagn pralede Ruth Evensen af, at hun fik de unge mennesker psykisk nedbrudt. (Nielsen) Ydermere blev Faderhuset i 2008 politianmeldt for seksuelt misbrug af børn, og dertil skulle unge på en ungdomslejr have været udsat for vold i form af piskning. Endeligt anmeldte et folketingsmedlem Faderhuset for overgreb mod børn i menigheden. Alle sager blev dog henlagte, idet politiets undersøgelser ikke fandt holdepunkter for at antage, at der var begået strafbare forhold. (Ravn-Nielsen) Det skal her understreges, at ingen af anmelderne selv var part i sagerne. Ruth Evensens respons på anklagerne var og er ” Alle anklager vedr. Faderhusets børn og familier, stammer fra en veltilrettelagt smæde- og mediekampagne, som har til hensigt at skade og mistænkeliggøre menigheden.” (Faderhuset)

2.2. Bjarne Slot Christiansen

Et liv på kanten blev en stor succes og solgte i første udgave over 250.000 eksemplarer. Bjarne Slot Christiansen fik meget positiv respons på sin selvbiografi. Bøgerne er udgivet på Forlaget Aschehoug. Forlaget mener, at denne positive læserrespons ikke kun skyldes Christiansens beretning om et spektakulært liv. Aschehoug mener, at selvbiografien i den grad også indeholder en anden side; at bogen fungerer som øjenåbner for, hvordan man kan få noget ud af sit liv, når det hele ser allermest håbløst ud. (Aschehoug) Og der er noget som tyder på, at Aschehoug har ret i denne antagelse. B.S. har netop modtaget en del læserrespons på sin bog. Mange af disse handler om, hvad læserne rent personligt har fået ud af at læse bogen. Følgende er uddrag fra nogle af læsernes kommentarer: ”Trods det at jeg tidligere har været på teambuildings-kurser og i hænderne på erhvervspsykologer, vil jeg påstå, at det jeg har fået ud af at læse din bog er det der har flyttet mig mest og givet mig den største inspiration til at løse livets mange opgaver og til at finde det liv, jeg gerne vil leve.” (‘Vestjyden’) ”Jeg takker dig for en meget spændende og lærerig bog, som hverken min psykolog eller læge har kunnet gøre det efter. Det er den, der har fået mig ud af sengen igen, og jeg er nu

begyndt igen at løbe ture i skoven og styrketræne(uden stress), tage til Vesterhavet(uden stress) nyde mad og drikke, nyde at se mine børn lege.”(’Jyden’) ”For mig at se er du i gang med at sætte nye standarder for, hvordan man som mand kan udtrykke sig offentligt og privat, særligt omkring sine vanskelige følelser og oplevelser.”(’Kvinden’) ”Hvor MÅ du have et spændende liv! - og har haft! Jeg har læst din bog færdig og må tilstå at der er flere ting i den der virkelig har rørt mig! Du skriver en del sætninger, bl.a. "man skal være noget selv før man kan være noget for andre" Den har jeg virkelig taget til mig!”(’Tjenestemanden’)

B. S er i dag ikke blot en person, men derimod et anerkendt varemærke. B. S tilbyder igennem sin virksomhed coaching, rådgivning, sikkerhed, teamtræning, teamwork, kursvirksomhed samt specialopgaver. Som han også selv nævner i sin bog, anvender B.S. især sine erfaringer fra sin tid i jægerkorpset, når han er på opgave. Og det er disse ressourcer, som danner grundlaget i B.S.’ virksomhed. Når B.S. har optrådt i medierne, har det også oftest været i forbindelse med sin virksomhed, TV-udsendelser eller sit arbejde på cykelholdet Team Saxo Bank. Men i marts 2009 blev der rejst tvivl omkring de dele af B.S.’ bog, som omhandler hans indsats i kampoperationer samt hans deltagelse i krig. Ifølge avisen Jyllands-Posten har B.S. flere gange antydnet, at han har været i flere kampsituationer med livet som indsats. Dette fortæller han også om i sin bog. Derudover har Jyllands-Posten citeret B.S. for følgende: "Jeg har f.eks. prøvet at ligge i en busk i ti døgn under ekstreme forhold for at holde øje med noget, og jeg vidste, at hvis jeg blev opdaget, kunne det blive fatalt.” (B.T) Tre chefer fra jægerkorpset hævder, at B.S. aldrig har været sendt ud til kamp. De bekræfter, at B.S. har været i Bosnien som planlægger, men ikke som aktiv soldat.

Tidligere chef for jægerkorpset Poul Dahl fortæller, at Jægerkorpset - da han blev chef - ikke havde været udsendt eller anvendt til skarpe situationer. Det samme gjorde sig gældende i hans tid som chef fra 1990-93. Poul Dahl fortæller, at først to år efter, at han forlod Jægerkorpset blev korpset sendt ud for første gang. Ifølge Poul Dahl var B.S. ikke en af de soldater, som blev sendt af sted. Tillige bekræfter Jens Mandøe, at han ikke kender til, at B.S. skulle have været udsendt, mens han var chef. I de sidste to år af B.S.’ tjenestetid hed chefen Jørgen Høll Christiansen. Han bekræfter ligeledes, at han ikke har kendskab til, at B.S. skulle have været i en direkte kampsituation. Han bekræfter dog at have sendt et hold soldater til Bosnien for at støtte NATO, men han understreger, at B.S.

ikke deltog, samt at soldaterne ikke skulle deltage i kamphandlinger. De skulle derimod sikre nogle områder. Jørgen Høll Christiansen bekræfter, at B.S. Christiansen mellem 1. oktober 1998 og 1. april 1999 var udsendt til Bosnien. ”Her var han udstationeret som befalingsmand i en international styrke. Men det var i staben og ikke en operativ gruppe, der skulle bruges i kamp”, fortæller Jørgen Høll Christiansen. (B.T)

Jeg har i overstående afsnit og jeg vil i efterfølgende afsnit anvende den meget anvendte og gængse forkortelse af Bjarne Slot Christiansen. Denne er B.S.. Jeg har valgt at gøre dette, fordi B.S.’ initialer netop er et af hans kendetegn, derfor virker det også naturligt at anvende disse i min opgave.

2. Teori og metode

3.1. Johnny Kondrup

Johnny Kondrups afhandling *Levned og tolkninger* indeholder en systematisk definition af den selvbiografiske genre. Derudover indeholder afhandlingen en karakteristik af genreens grænseformer og den forhold til en række nabogenerer, som dagbogen, memoirene, selvportrættet, det selvbiografiske essay, romanen og biografien. Kondrup har - i sin afhandling - udarbejdet et formålsbestemt begrebsapparat, der dog ikke udelukker "...at begreberne kan bruge (og gør krav på gyldighed) i andre sammenhænge." (Kondrup 1982, 10) Kondrups afhandling er den mest uddybende danske fremstilling. Dette er også en af årsagerne til, at jeg har valgt at anvende Kondrups arbejde. Derudover har jeg valgt at anvende Kondrups senere afhandling *Erindringens udveje* fra 1993. Dette har jeg valgt at gøre, idet Kondrup har udvidet det begrebsapparat, som han har arbejdet med i *Levned og tolkninger*. I *Erindringens udveje* introducerer Kondrup nye begreber, som jeg vil kunne drage nytte af i forhold til analysen af mine valgte bøger. Dette handler især om afsnittene, 'den selvbiografiske pagt' og 'det selvanalytiske perspektiv'. Jeg har valgt at behandle teorien fra Kondrups afhandlinger under et afsnit i min opgave, idet jeg vil sammenfatte de teoretiske dele, og på denne måde gøre dem anvendelige i forhold til min analyse. Derfor har jeg også valgt at anvende begge Kondrups værker. På denne måde mener jeg, at jeg vil få mest muligt ud af Kondrups arbejde.

Jeg har i min indledning givet udtryk for min kritik omkring den - især nordiske - manglende interesse for den ikke-litterære selvbiografi. Og på trods af at Kondrup arbejder med den litterære selvbiografi, mener jeg stadig, at hans fremstilling vil være anvendelig i min opgave. Kondrups definition er traditionalistisk i sin orientering. Det vil sige, at den er mindre detaljeret og snæver end den kunne være. Samtidig gør Kondrup opmærksom på, at forskeren "Ved at betragte den traditionalistiske genrebeskrivelses enkelte kriterier som søgefelter eller analyseredskaber i forhold til konkrete værker kan han bringe beskrivelsen til at fungere som et instrument til at skaffe viden om disse værkers respektive særegenheder." (Kondrup 1994, 52) Derfor mener jeg også, at Kondrups fremstilling rent metodisk vil være hensigtsmæssigt at anvende til analysen af mine valgte bøger. Med henblik på både fortolkning og beskrivelse af den

ikke-litterære selvbiografi. Samtidig er specielt *Erindringens udveje* et af de nyeste værker som arbejder med selvbiografien. I forhold til mit emne mener jeg derfor også, at det mest hensigtsmæssige vil være at arbejde med de værker, som har fokus på den moderne selvbiografi.

Det er muligt at inddele forskningen indenfor den selvbiografiske genre i to skoler: relativister og traditionalister. Hvor Kondrup - som også nævnt - tilhører den sidstnævnte. Kondrups definition er traditionalistisk i den forstand, at der opstilles en række betingelser, som den ideelle selvbiografi menes at opfylde. Kondrup opstiller disse betingelser vel vidende, at kun meget få værker vil kunne opfylde disse. Det er derfor heller ikke meningen at kun få værker fortjener betegnelsen. Kondrups definition skal derfor ikke anskues som et forsøg på at omkredse den samlede bestand af selvbiografier, men derimod som et "... forsøg på at markere et punkt, rundt omkring hvilket de enkelte selvbiografier grupperer sig i vekslede afstand." (Kondrup 1982, 18) Derfor kan definitionen overfor et konkret værk højest anvendes i forhold til at afgøre, hvorvidt værket er en selvbiografi, eller hvorvidt værket eventuelt er noget andet. Den række af betingelser som den ideelle selvbiografi vil udfylde, lader Kondrup ordne i følgende tre kategorier, udsigelse, emnet og formen. En fuldstændig opfyldelse af disse betingelser vil, for de fleste værker, være umuligt. Samtidig kan det - for læseren - være vanskeligt eller umuligt at kontrollere, om disse betingelser er opfyldt. Og Kondrup understreger at: "Der findes både tvivls- og grænsetilfælde samt diverse blandingsformer mellem selvbiografien og andre genre." (Kondrup 1982, 19)

3.2. Udsigelse

En af de grundlæggende betingelser for autobiografien er, at der skal herske identitet mellem forfatter, protagonist og fortæller. Dette vil sige, at den person som bærer ansvaret for tekstens struktur og skabelse, også skal være den person, som fører ordet i teksten. Dette kalder Kondrup for genrens basiskriterium, idet dette er, hvad der skiller selvbiografien fra henholdsvis biografien og romanen. På trods af at der i biografien hersker identitet mellem forfatter og fortæller, er protagonisten en anden person, som forfatteren har været nødt til at leve sig ind i. I forhold til romanen hersker der identitet mellem fortæller og protagonist, men denne er så til gengæld ikke identisk med forfatteren ifølge Kondrup. Kondrup understreger, at identitet i denne sammenhæng,

befinder sig på selvbiografiens udsigelsesniveau. Således giver fænomenet udtryk for den rolle som forfatteren påtager sig. Dette værende den selvbiograferendes rolle, og dette er kendeligt på forskellige signaler i teksten selv. Hvis læseren vil undersøge, om der hersker identitet mellem et værks forfatter og fortæller, er det derfor vigtigt, at læseren retter opmærksomhed mod disse signaler, og at læseren ved hjælp af disse aflæser, hvilken kommunikationssituation (læserrolle) værket har indbygget. Hertil gør Kondrup opmærksom på, at det ikke nytter noget, at læseren eventuelt begynder at undersøge, om det billede værkets forfatter giver af sig selv, er en nøjagtig kopi af forfatterens person. Kondrup hævder dog ikke, at en sådan undersøgelse vil være irrelevant, men påpeger at dette ikke skal finde sted på værkets udsigelsesniveau, dette har at gøre med selvbiografiens emne. Der findes, ifølge Kondrup, flere af disse signaler, som forfatteren kan anvende, hvis han/hun vil påtage eller fralægge sig identitet med fortælleren/protagonisten, dette kan ske enten eksplicit eller implicit. Eksplicit kan forfatteren på titelbladet angive, at værket for eksempel er en selvbiografi (bekendelser, levned, dagbog osv.) eller fiktion (roman, digt). Eller forfatteren kan igennem en foretale eller efterskrift gøre opmærksom på, hvorledes han ønsker, at værket bliver forstået. Implicit kan forfatteren meddele sig ved at lade fortælleren/protagonistens navn være det samme som det, forfatteren har angivet på titelbladet. Dertil gør Kondrup opmærksom på, at der findes værker "... hvor en forfatter har skabt tvivl hos sit publikum ved ikke at bruge dem eller ved at overtræde deres brug." (Kondrup 1982, 20) Forfatteren kan enten gøre værket tvetydigt ved ikke at angive, hvorledes værket skal betragtes. Eller omvendt hvor forfatteren signalerer, at værket skal læses som en selvbiografi, men hvor titelbladet fortæller noget andet.

Derudover beretter Kondrup om den fiktive selvbiografi, den falske selvbiografi og den parodiske selvbiografi. Den fiktive selvbiografi kalkerer selvbiografiens fortæller teknik, men ved hjælp af sine udsigelsessignaler gør værket opmærksom på, at dets fortæller ikke er identisk med dets forfatter. Den falske selvbiografis udsigelsessignaler peger i retning af, at der er tale om en selvbiografi, men hvor det kan vise sig, at den angivelige forfatter aldrig har eksisteret. Og endelig den parodiske selvbiografi, hvor handlingen kan være så utrolig, at læseren ikke engang behøver at kontrollere denne for at være sikker på, at handlingen er opdigtet.

Som førnævnt beretter Kondrup om biografien, og hvorledes denne adskiller sig fra selvbiografien. Men Kondrup gør opmærksom på, at det i visse tilfælde må være op til læseren, om han/hun vil betragte værket som en selvbiografi eller en biografi. Fænomenet kaldes for joint eller associate author. I dette tilfælde er det gerne en journalist eller anden professionel skribent, som har hjulpet den person, som gerne vil udgive sin livshistorie. I et sådant værk optræder hovedpersonen gerne som fortæller, men det kan for læseren være svært eller direkte umuligt at vurdere, hvor meget ansvar the joint author har i forhold til det fortalte.

Kondrup beretter også om forfatterens synsvinkel, som i selvbiografien skal være retrospektiv. Dette betyder, at det usagte eller fortalte - i tid - skal ligge før udsigelsen. Denne betingelse er med til at skille selvbiografien fra dagbogen. Selvbiografien er begrænset til fortidens rum, hvorimod dagbogen forsøger at indfange nuet. Dette betyder også, at selvbiografien altid vil være anskuet under et perspektiv, som fortællerens fortid. Udover at denne betingelse afgrænser selvbiografien fra dagbogen, er den ligeledes med til at afgrænse selvbiografien fra det litterære selvportræt. Tiden i det litterære selvportræt vil oftest være nutidig, samtidig opfatter forfatteren det væsentlige i sit eget liv som en række uforanderlige karaktertræk eller psykologiske mekanismer. (Kondrup 1982, 23)

3.2. Emne

Selvbiografiens emne er forfatterens eget livsløb, og ifølge Kondrup, betyder dette, at beretningen ikke kan være opdigtet, og at forfatteren må holde sig til de ting, som er forgået i virkeligheden. I forhold til dette taler Kondrup om selvbiografiens fundamentale kendetegn. Dette handler om, at selvbiografien ”hævder at meddele autentisk stof, og læseren vil blive betragtet som værende i sin gode ret, hvis han forsøger at kontrollere fortællingens autenticitet.” (Kondrup 1982, 24) Kondrup understreger, at læseren altså er i sine gode ret til at undersøge om, hvorvidt det billede forfatteren fremstiller af sig selv passer til virkeligheden. Dog konstaterer Kondrup, at mens sådanne undersøgelser kan være meningsfulde at foretage, kan de være svært gennemførlige. I forhold til drømme, visioner og mystiske oplevelser kan det for læseren være umuligt at bedømme, om disse oplevelser er virkelige eller ej. Sådanne oplevelser vil kun være tilgængelige igennem den selvbiograferendes egen beretning. Samtidigt vil

nogle begivenheder være objektive, i forhold til at andre personer har oplevet begivenheden, og det kan herved være svært at afgøre begivenhedens autenticitet. Derudover kan beretningen bevæge sig udover ”de nøgne data”, og der vil sandsynligvis opstå spørgsmål i forhold til nuancer. Det er ikke sikkert, at to personer har samme oplevelse af den samme begivenhed.

I Kondrups definition beretter han tillige om, at emnet skal være den af forfatterens liv, som ligger før skrivetidspunktet. ”Autobiografien tilstræber i princippet at beskrive en fortid fra fødsel til nutid...” (Kondrup 1982, 24) Men han understreger samtidig, at dette er en ideal fordring, som heller ikke alle klassiske selvbiografier opfylder. Derfor sætter Kondrup heller ikke faste grænser på, hvor meget en selvbiografi skal dække men ”Jo mere, desto bedre.” (Kondrup 1982, 25)

I forhold til forfatterens fortid handler dette aspekt dog ikke kun om tid men også om bredde. Ifølge Kondrup er det ikke nok, at selvbiografien kun beskriver et enkelt aspekt af forfatterens fortid. Selvbiografien derimod ”... tilstræber, anderledes talt, at omfatte hele den skrivendes personlighed, alle de funktioner, som arbejder og virker i hans liv.” (Kondrup 1982, 25). På denne måde mener Kondrup, at selvbiografien bogstaveligt talt minder om, at genren vil repræsentere den menneskelige totalitet. Derfor placerer Kondrup også værker, som kun beskriver karriere. Om denne så er akademisk, forretningsmæssig eller erotisk som selvbiografiens grænseformer. Kondrup erkender dog, at det i princippet er umuligt at beskrive et helt liv, idet den selvbiograferende altid må ”... stilisere sin fortid, både i længden og i bredden.” (Kondrup 1985, 25) Dette handler om genrens eksistentielle eftertryk. Den selvbiograferende må medtage de sammenhænge, som har båret hans/hendes liv, samt de begivenheder, som har haft afgørende indflydelse på hans/hendes liv. Forfatteren må ”...nødvendigt fastholde de elementer af sin fortid, som har haft (størst) individuationsværdi.” (Kondrup 1982, 26) Det vil sige, at det er vigtigt, at det fortalte er udtryk for de samlede energier i den fortællendes personlighed. På denne måde er det altså knapt så vigtigt, hvad selvbiografien fortæller. Dette fører Kondrup tilbage på de karrierebeskrivelser, som han ellers havde bestemt som en af grænseformerne til selvbiografien ved at sige, at en karrierebeskrivelse netop godt kan læses som en regulær selvbiografi. Her skal personens profession blot have været udtryk for en ”... udsædvanlig stor og samlende lidenskab.” (Kondrup 1982, 26)

Selvbiografiens eksistentielle orientering, er også den dimension som, ifølge Kondrup, er med til at afgrænse selvbiografien fra memoireformen. Motivet er det der adskiller disse to genrer fra hinanden. ”Thi hvor den autobiograferendes motiv er ham selv, er memoireforfatterens alt andet.” (Kondrup 1982, 26) Memoireforfatterens opgave er altså at orientere eftertiden om en række begivenheder, som forfatteren selv har været vidne til eller deltaget i. Derudover vil memoirene især blive bestemt af fortidige miljøers egne sammenhænge. Hvorimod selvbiografien netop tager hensyn til forfatterens identitet og udvikling. I denne sammenhæng understreger Kondrup dog, at denne forskel mellem selvbiografi og memoire, ikke altid er let at få øje på, fordi den eksistentielle fortolkning ikke behøver at ske åbenlyst i værket. Denne fortolkning kan have eksisteret før værket blev nedskrevet, og vil derfor heller ikke være åbenlyst til stede i værket. I sådanne tilfælde vil fortolkningen kun give sig til kende mellem linierne, med dette mener Kondrup, den orden som behersker fortællingen.

I tillæg til dette udvider Kondrup i *Erindringens udveje*, sit begrebsapparat, her arbejder han med begrebet den ’selvbiografiske pagt’.² Med dette mener Kondrup, at selvbiografien tilhører genren det didaktiske register. Og at forfatteren i meddelelsessituationen indgår en pagt med læseren. Forfatteren lover læseren, at det er en virkelig historie han/hun vil fortælle. Forfatteren påtager sig sin fortællers identitet, og derved tildeler han/hun læseren rollen som potentiel kontrolinstans. Og dette tillader læseren ”... at efterprøve beretningen ud fra andre kilder. I sidste ende lægger han sin beretning åben for den historiske kildekritiks metoder.” (Kondrup 1993, 27) I forhold til dette betegner Kondrup også selvbiografien som et stykke faglitteratur. Dog mener Kondrup, at selvbiografiens værdi som historisk kildemateriale er begrænset. Idet ”Fortællerens identitet med forfatteren tillader en læserholdning til det fortalte, som samtidig bremses af fortællerens identitet med hovedpersonen (idet denne jo giver fortæller/forfatter adgang til en viden, som ingen andre kan have).” (Kondrup 1993, 28) Dette skal dog ikke skygge for den didaktiske kvalitet, som Kondrup mener, genren er i besiddelse af. Den selvbiografiske pagt som forfatteren indgår med læseren betyder, at læseren får, mulighed for at læse en historie som tilhører samme eksistens-sfære som læserens egen. Historien er blevet konstrueret på de betingelser, som gælder i den virkelige verden, ”... den verden af brudstykker, tilfældige sammentræf og uafsluttede

² Ordet har Kondrup fra Phillippe Lejeune: *Le pacte autobiographique* (Paris 1975)

forløb, som enhver kender fra sit eget liv.” (Kondrup 1993, 29). Derved tilbyder selvbiografien også læseren en beretning, der viser, hvad der kan lade sig gøre i læserens sfære. Forfatterens beretning fortæller, hvordan han/hun har indrettet sig i denne verden, og giver læseren mulighed for at opleve dette. Dette gælder - ifølge Kondrup - også det rent moralske aspekt i selvbiografien. Selvbiografien handler også om for eller imod. Forstået på den måde at læseren kan have svært ved at nyde et værk, hvis hovedpersonen kunne have været hans/hendes nabo eller far; Kondrup kalder dette ”Dét ”uinteresserede behag” – det moralske desengagement...” (Kondrup 1993, 30)

3.3. Form

Selvbiografien skildrer sin hovedperson ved at berette om dennes levnedsløb. På denne måde er selvbiografiens form episk, hvilket ifølge Kondrup, blot fortæller at selvbiografiens metode er historisk. (Kondrup 1982, 28) Denne bestemmelse anvender Kondrup til at adskille selvbiografien fra det selvbiografiske essay, denne form betegner Kondrup som analytisk. Kondrup mener, at essayisten ikke fortæller hele sin livshistorie, men blot udvælger enkelte begivenheder fra sin fortid eller nutid for at underkaste disse særskilte refleksioner. Derudover behandler Kondrup, i forhold til form, jeg’et. ”Autobiografien er jegets genre frem for nogen...” (Kondrup 1982, 29) I forhold til den ideelle selvbiografi bestemmer Kondrup denne som en beretning holdt i første person, hvor fortælleren siger ’jeg’ om sig selv. Denne jeg-form betragter Kondrup som et sprogligt udtryk for, at den selvbiograferende anerkender og udnytter den særlige mulighed, som tilhører ham/hende. Den selvbiograferende har mulighed for at fortælle det, som netop ingen andre kan vide. Den selvbiograferende besidder ifølge Kondrup et subjektivitetsprivilegium, hvor jeg-formen bliver et symbol på dette. Dog anerkender Kondrup, at der findes værker, hvor forfatteren sætter sig ud over dette subjektivitetsprivilegium. Dette gør forfatterne ved at optræde, som om de ikke befinder sig i den selvbiograferendes rolle, ved for eksempel at lade deres protagonist optræde som enten ’han’ eller ’hun’ og altså ikke ’jeg’. På denne måde optræder protagonisten som en fremmed. Årsagen til dette kan ifølge Kondrup være forfatterens ønske om at sætte sig ud over den situation, hvori han/hun befinder sig. Kondrup kalder dette skinobjektivitet. Kondrup mener, at dette ønske udtrykker en mistillid til subjektets særlige erkendelsesmulighed, idet den selvbiograferende netop profiterer af ”...at han ikke står

udenfor, men inden i det liv, han har gjort til sit emne, og således kender sin egen skikkelse anderledes end samtidens øvrige.” (Kondrup 1982, 29) Derved, mener Kondrup, at denne skin-objektivitet også er i konflikt med selvbiografiens bestemmelser og ”...at der er tale om en grænse form mellem de to genre.” (Kondrup 1982, 29) Derudover anerkender Kondrup den mulighed, hvor forfatteren holder sin beretning i anden person, og derved omtaler sig selv som du.

Kondrups definition lader selvbiografien være et værk af en speciel type, som opfylder forholdsvis snævre kriterier. Dette gør han ved, at adskille selvbiografien fra andre beslægtede genrer (for eksempel memoirerne, dagbogen og det selvbiografiske essay). Men disse genrer har dog også visse fællestræk, som adskiller dem fra den fiktive genre. Derfor anvender Kondrup også betegnelsen ’de personlige genrer’ for denne gruppe af værker, hvor selvbiografien blot er en af de personlige genrer. Samtidigt mener Kondrup, at den person som sætter sig for at skrive en selvbiografi højst sandsynligt vil være opmærksom på, at værket må opfylde en række af de betingelser, som Kondrup har anført. Dertil understreger Kondrup i *Erindringens udveje*: ”At skrive autobiografi er at opsøge forudsætninger for den person man er blevet til. Rekapitulationen af den personlige fortid har til formål at anbringe det jeg, som skriver, i lyset af hvad det tidligere var og gjorde.” (Kondrup 1993, 43) Og at ”Den også er en genskabelse af fortiden i nutidens billede og ud fra nutidens behov.” (Kondrup 1993, 43) Dette er essentielt, når man som jeg arbejder med selvbiografien uanset, om man har fokus på udsigelse, emne eller form.

3.4. Kondrup i forhold til materiale og metode

Jeg mener at det i forhold til min anvendelse af Kondrups begreber, er vigtigt at understrege, at jeg er opmærksom på følgende: Kondrup arbejder i begge sine værker med selvbiografier skrevet af, hvad han anfører som digtere. Det vil sige værker skrevet af professionelle forfattere, som alle har skrevet og udgivet skønlitterære værker, forinden de har skrevet deres selvbiografier. I relation til Kondrups begreber betyder dette, at disse er blevet anvendt til at analysere værker skrevet af forfattere som har en professional tilgang til genren både narrativt og sprogligt. Kondrups begreber vil derfor også være specielt anvendelige til sådanne værker. Derudover koncentrerer Kondrup sin undersøgelse om genrens angivelige krise, og han anvender derfor værker, der kan

reflektere denne. Jeg har trods dette valgt at anvende Kondrups fremstillinger. Fordi jeg mener, at de ligeledes vil være anvendelige i forhold til mine analyser, jeg vil blot være opmærksom på netop denne forskel. Jeg mener dog heller ikke, at denne forskel vil have en ødelæggende betydning for udfaldet af mine analyser på trods af Kondrups fortrinsvis snævre definition af selvbiografien. Dette på grund af, at min problemstilling ikke udelukkende handler om at placere henholdsvis *Ondskab* og *Et liv på kanten* i forhold til den litterære selvbiografi, men derimod også at få defineret og analyseret disse værker i forhold til værket selv, dets indhold og funktion. Jeg vil derfor arbejde med Kondrups begreber som udgangspunkt og grundlag for mine analyser. Jeg har derfor heller ingen forventninger om, at *Ondskab* og *Et liv på kanten* vil være fuldstændige modtagelige overfor Kondrups fremstillinger, men igennem anvendelsen af disse vil jeg forsøge at få den ikke-litterære selvbiografi placeret genremæssigt. Og på trods af manglen på det mulige ”kunstneriske overskud” (Kondrup 1993, 85) mener jeg trods alt, at det vil være muligt at spore noget ”regulær selvbiografi” (Kondrup 1993, 85) i mine valgte værker.

3.5. Opgavens omfang og opbygning

Kondrup vil være opgavens hovedteoretiker, jeg vil derfor også anvende Kondrups teori i begge mine analyser. Opgaven vil blive bygget op med to selvstændige analysedele. Dette har jeg valgt at gøre, idet jeg mener, at dette vil give en mere struktureret opgave.

Første del vil indeholde en analyse af Evensens *Ondskab*. Udover at anvende Kondrups teori vil jeg også arbejde med Anders Öhmans teoretiske arbejde med bekendelsen og apologien. Jeg har bevidst valgt ikke at gennemgå teorien her. Dette har jeg valgt at gøre, idet jeg har været meget selektiv i forhold til Öhmans studier. Derfor vil det virke mere naturligt at behandle de dele af Öhmans studier, som jeg anvender på det tidspunkt i analysen, hvor jeg mener, at teorien vil blive relevant. Analysen vil indeholde de elementer, som jeg mener, vil være relevante i forhold til en definering af *Ondskab*. Jeg vil afsluttende udarbejde en sammenfatning af analysen, hvor jeg vil have fokus på at udforme en snæver definering af bogen.

Anden del af analysen vil indeholde en analyse af B.S.’ *Et liv på kanten*. Her vil jeg ligeledes supplere Kondrups studier med anden teori. Jeg har valgt at anvende Jens E. Jensens arbejde med billeders retorik. Det har jeg valgt at gøre for at få det bedste

resultat ud af billedernes retoriske strategi og deres betydning for genren. Derudover vil jeg forholde mig til andre forskeres arbejde, og inddrage dette i analysen. Dette vil især være i form af avisartikler. Afsluttende vil jeg udarbejde en sammenfatning, hvor jeg også her vil have fokus på den snævre definerings af bogen.

Dertil vil jeg forsøge at holde begge analyser åbne, hvis der undervejs i opgaven skulle vise sig andet materiale eller teori, som *Ondskab* og *Et liv på kanten* vil være modtagelige for. Eller om der skulle vise sig at være andet arbejde særligt anvendeligt i forhold til mit arbejde med genren. De to sammenfatninger fra analyserne vil jeg anvende i forhold til at få udarbejdet en samlet konklusion, for at få besvaret min problemformulering. Dertil vil jeg i denne del have fokus på, at få bøgerne bredt defineret.

Som afslutning på min opgave vil jeg anvende udfaldet af mine analyser til at få perspektiveret mit emne i forhold til samfundet. Min analyse vil hovedsageligt have fokus på forfatter og læser, og derfor vil det også give mening og være relevant at sætte analysearbejdet i relation til samfundet.

4. Analyse af Ondskab

4.1. Forfatter, fortæller og Ruth Evensen

Ondskabs undertitel *Ruth stjal mit liv* indikerer, at Evensens fremstilling er selvbiografisk. Det er Evensen som fortæller historien. Dertil ville læseren på udgivelsestidspunktet kunne kæde efternavnet Evensen sammen med fornavnet Ruth og derved vide, at *Ondskab* var/er Evensens egen historie. Men det er først i *Ondskabs* forord, at Evensen eksplicit giver udtryk for, at der i dette tilfælde er tale om et selvbiografisk værk. Allerede i første sætning hedder det: ”På en uge var mit liv uigenkaldeligt forandret for altid.” (Evensen 2008, 7) Det bliver her tydeliggjort, at det er Evensens eget liv, hun beretter om. Dette er følgende eksempel samtidig med til at understrege: ”Men det ligger mig meget på sinde at fortælle historien så objektivt så muligt, så læseren selv kan se hvad det er for en verden der styres med manipulation, magtsyge, undertrykkelse og ondskab.” (Evensen 2008, 8) Evensen indgår her en aftale med læseren, idet hun lover at fortælle sin historie objektivt. Med andre ord giver Evensen udtryk for, at det hun vil fortælle, er den sande historie. Jeg må dog tilføje, at det kan være meget problematiske at fortælle sin egen historie objektivt, og jeg mener heller ikke, at det er, hvad Evensen har gjort. Men dette ændrer dog ikke på, at dele af hendes beretning er selvbiografisk.

Evensen gør læseren opmærksom på, hvordan hun gerne vil have, at *Ondskab* skal læses, derfor bliver forordet også vigtigt i forhold til kommunikationssituationen mellem fortæller og læser. Evensen gør eksplicit læseren opmærksom på, hvorledes hun gerne vil have, at hendes historie skal opfattes. *Ondskab* er en jeg-fortælling, men dette gør ikke automatisk værket til en selvbiografi. Der hersker der identitet mellem fortæller og forfatter og til dels også protagonisten. Hvad protagonisten angår vil jeg dog kun gå så langt at sige til dels. Årsagen til dette er, at selvom Evensen fortælling angiveligt skulle handle om hendes liv, så fylder både Faderhuset og Ruth Evensens person rigeligt i bogen. Ruth Evensen har en stor rolle i hele fortællingen, men fra side 119 mener jeg at Evensens rolle som protagonist aftager, og at Ruth Evensen overtager hovedrollen i fortællingen. Kapitel 9 'Faderhuset bag murerne' er bygget op på en speciel måde, og kapitlet skiller sig derved sig ud fra restens af bogens kapitler. Titlen 'Faderhuset bag murerne' fortæller præcist, hvad kapitlet indeholder. Evensen opstiller 14 punkter som

omhandler Faderhusets doktrin. For eksempel punkt 1: ”Ruth Evensen erklærer at Faderhuset har apostolsk kaldelse til at følge den første kirkes eksempel hvor formålet er at prædike evangeliet til verdens ende, og blive vidner/martyrer på grund af dette.” (Evensen 2008, 119) Punkterne bliver efterfulgt af ’min kommentar’ for eksempel: ”Ruth har aldrig brugt et eneste sekund i sin årelange medieopmærksomhed på at promovere Evangeliet om Jesus Kristus.” (Evensen 2008, 119) Sådan foresætter de efterfølgende 13 punkter. Evensen optræder som fortæller, men jeg mener, at det er Ruth Evensen som bliver protagonist, idet det i den grad er Ruth Evensens handlinger, som bliver genstand for fortællingen. Og dette gør, at Evensens egen historie kommer til at stå i baggrunden for Ruth Evensens historie. Størstedelen af kapitlet handler om Ruth Evensens forhold til magt, ægteskabet, børneopdragelse samt hendes generelle behandling af andre mennesker. I forhold til det som Kondrup kalder selvbiografiens basiskriterium mener jeg ikke, at Evensen altid indtager rollen protagonist. Og spørgsmålet er, hvorfor Evensen har valgt at anvende en stor del af sin historie på at fortælle om sin mor og ikke sig selv? Jeg vil her understrege, at det bestemt ikke er med pæne ord, at Evensen omtaler Faderhuset, Ruth Evensen og sin familie i det hele taget. Samtidig beskylder Evensen sin mor for blandt andet at være en løgner, lesbisk og magtsyg, og Evensen fortæller om episoder som bestemt ikke forskønner Ruth Evensen. For eksempel fortæller Evensen om Ruth Evensens forhold til ægteskabet: ”En kvinde blev beordret af Ruth til at gifte sig med en sådan mand imod hendes ønske. Parret blev herefter beordret til hengive (sic!) sig til deres ægteskab med det samme, og blev ikke lukket ud af Ruths private soveværelse før de havde fuldbyrdet det seksuelle samleje.” (Evensen 2008, 128-129) Derudover gengiver Evensen episoder, hvori Ruth Evensen skulle have befalet en familie, hvor faderen var mistænkt for incest, til ikke at gå til myndighederne, idet Ruth Evensen ikke mente at faderen var skyldig. *Ondskab* er fuld af lignende fortællinger. Fordi de fylder så meget i bogen, mener jeg også, at det er vigtigt at have dem med i analysen, for hvorfor har Evensen valgt at direkte udlevere sin mor på denne måde? Det skal her siges, at der ingen tvivl er om, at Evensen ikke har et godt forhold til sin mor, hvilket læseren allerede bliver gjort opmærksom på i *Ondskabs* forord. Evensen skriver direkte at: ”Min bog er så meget mere end lidt sladder om Ruth Evensen, eller min personlige mening om ungdomshuset på Jagtvej 69.” (Evensen 2008, 7) Dertil tilføjer Evensen, at ”mit motiv er ikke hævn.”, men som læser kunne man godt

komme i tvivl om motivet for udgivelsen af *Ondskab*, idet Evensen bruger så mange sider på ikke kun at beskrive sit forhold til sin mor, men også på at beskrive sin mors personlighed.

Jeg er ikke i tvivl om, at Evensen alene bærer rollen som forfatter og fortæller, men hun har ikke alene hovedrollen i bogen, denne deler hun med sin mor Ruth Evensen. Det vil sige, at visse begivenheder i bogen ikke er selvbiografiske men derimod biografiske. Jeg mener, at Evensen anvender både sin egen historie og historierne om Ruth Evensen som et angreb mod sin mor. Det vil sige, at dele af *Ondskab* eksplicit udgør et anklageskrift imod Ruth Evensen og imod Faderhuset. Evensen har valgt at offentliggøre de stridigheder, som hun har oplevet i forhold til sin mor og i forhold til den form for kristendom som Ruth Evensen praktiserer. Disse stridigheder optræder som mindre indlæg i Evensens egen historie, og stridighederne indikerer også, at bogen ikke blot er en selvbiografi, men ligeledes bærer præg af at være et stridsskrift. En kamp mellem både teologiske og menneskelige opfattelser. Evensen skriver selv i forordet at: "...med muligheden kom kampen. Kampen om retten til herredømmet over mit eget liv. Kampen mod tyrannerne i min verden. Kampen mod en omklamrende hvirvelvind af kontrol fra dem som havde min identitet, min stemme, og min skæbne i deres greb. Min eks-mand og min mor Ruth, og hendes mange fangarme." (Evensen 2008, 7) Og "Når jeg alligevel har valgt at fortælle min historie, er det for at give oprejsning og håb til ofrene for Faderhusets overgreb og deres pårørende..." (Evensen 2008, 11) Jeg mener at citaterne taler for sig selv, Evensen gør tydeligt læseren opmærksom på, den virkelige hensigt med hendes fortælling er. Evensen vil med sin historie besejre sine modstandere. Og netop derfor fylder både Faderhuset og Ruth Evensen så meget i Evensens egen historie.

Når Evensen fortæller om sin mor, indtager hun en anden fortællerrolle. Hun bliver en alvidende fortæller, i kraft af den fortællerteknik hun anvender. Som for eksempel: "Ruths planer for livet er at bygge et dynasti som hun enevældigt kan regere ud fra, og som kan sikre at hun bliver tilbedt ned igennem slægten, som en slags udødeliggørelse af sig selv." (Evensen 2008, 152) Evensen udtaler sig om sin mors handlinger og bevæggrunde samtidigt med, at hun er jeg-fortæller. Kondrup taler om et subjektprivilegium, det vil sige, at Evensens styrke som den selvbiograferende ligger i, at hun ved det, som ingen andre ved. Således udnytter Evensen ikke dette privilegium til

fulde, idet hun på nogle områder beskæftiger sig rigeligt med sin mors handlinger. Gør dette faktum så, at *Ondskab* ikke kan defineres som en selvbiografi? Nej det mener jeg ikke, for nok fylder både Ruth Evensen og Faderhuset meget i bogen, men størstedelen af fortællingen er stadig Evensens egen. Dertil er det ligeledes vigtigt at understrege, at den polemiske del af *Ondskab* er en envejshandling, det vil sige, at læseren udelukkende oplever disse stridigheder set ud fra Evensens synspunkter. Og at disse anklager og stridigheder på nogle områder bliver vævet ind i Evensens egen historie med fokus på Evensen selv.

4.2. Det sproglige indhold

Sproget i *Ondskab* tyder på, at Evensen ikke har haft en professionel skribent til at hjælpe sig. Derfor har jeg også valgt at inddrage sproget i analysen. Der findes flere tilfælde, hvor læseren vil føle sig nødsaget til at læse samme sætning to eller tre gange for at danne mening i de ofte lange og usammenhængende sætninger. Dette betyder, at det ikke altid bliver tydeligt, hvad det er Evensen vil fortælle. Simplethen fordi hendes sætningsopbygning ikke fungerer. For eksempel ”Men på grund af mangelen på jævnaldrende søgte jeg venskaber udenfor den kristne kreds, og fandt mange tvivlsomme venner, som ledte mig ud i et liv, der langt fra var sundt for en som mig, en som ikke havde evnen til at sætte grænser ved at sige nej, og som troede, at jeg var ansvarlig for alles velbefindende.” (Evensen 2008, 35) og:

”Der var nu gået næsten to et halvt år siden jeg brød med min mors kontrol, og da jeg hørte at Ruth havde kaldt til faste og bøn i Faderhuset i hele december måned 2007, for min tilbagevending og Edwins tilintetgørelse, havde jeg fået nok af hendes misbrug af religiøse traditioner for at få sin vilje gennemtruffet, og hendes konstante brug af min datter som agn for at få mig tilbage til hende.” (Evensen 2008, 117).

Derudover mangler der ofte ord i Evensens sætninger, hvilket også virker meningsforstyrrende. Dog har jeg i opgaven valgt at citere Evensen fuldstændigt, og derfor vil der også fremkomme citater, hvor der enten mangler ord eller, hvor

sætningsopbygningen ikke er korrekt. Jeg gør dog opmærksom på disse mangler undervejs i opgaven, og disse citater vil være med til at understrege, at Evensens bog på dette område indeholder væsentlige mangler.

Ikke blot virker disse mangler meningsforstyrrende, de har ligeledes indflydelse på, hvorledes læseren opfatter bogen. Ifølge Kondrup indeholder selvbiografien en større autoritet end det fiktive værk. Men i Evensens tilfælde bliver denne autoritet tvivlsom, idet sproget i fortællingen er fyldt med fejl og mangler. Dette har indvirkning på Evensens troværdighed. Kondrup mener, at i selvbiografiens tilfælde, hænger en høj autoritet netop sammen med fortællerens troværdig. Fra dette perspektiv vil det sige, at fortællingen i forhold til mangler både mister autoritet og troværdighed. Men Kondrup har også arbejdet med værker skrevet af professionelle digtere, hvor denne problematik ikke har været relevant. Men Evensen er ikke professionel digter, og derfor må det sproglige også anskues fra en anden vinkel. Kan Evensens fejl og mangler være med til at understøtte hendes troværdighed? Således at hun som fortæller bliver mere menneskelig og kommer tættere på læseren? Evensen viser eksplicit, at hun netop er et menneske på lige fod med læseren, og at hun - som også hendes bog - indeholder fejl og mangler. I Kondrups studier har de selvbiograferende netop litterære baggrunde, og derfor vil de selvbiograferende også have andre forudsætninger i forhold til sproget og brugen af dette. Dertil ville også læserne have andre forventninger til en selvbiografi skrevet af en litterær person. Evensens sprogbrug ville være ødelæggende i forhold til troværdighed og autoritet i en sådan selvbiografi, men det mener jeg ikke nødvendigvis, at den er i dette tilfælde. Evensens sprogbrug kan være med til at bringe læseren tættere på fortælleren, og på denne måde opbygge et tillidsforhold mellem fortæller og læser. Og dette ikke kun på grund af de mange fejl, men også på grund af sprogets karakter. Sproget i *Ondskab* er alt andet lige let tilgængeligt. Forstået på den måde at sproget er præget af at være dagligdagssprog, sproget ikke for eksempel ikke fyldt med fremmedord. Derfor mener jeg heller ikke, at det er sproget, som kompromitterer Evensens troværdighed.

Jeg mener dog også, at det er nødvendigt at anskue *Ondskabs* sproglige indhold fra en anden vinkel. *Ondskab* blev udgivet netop som konflikten omkring Ungdomshuset var på sit højeste. Og på trods af at Evensen giver udtryk for sin motivation for at udgive sin bog - kan det formodes - at både Evensen og forlaget også har haft en økonomisk

interesse i at få udgivet *Ondskab*. Og i forhold til dette må det have været vigtigt at få udgivet *Ondskab* på det rette tidspunkt. Det tidspunkt hvor værket ville sælge bedst. Det kan derfor også tænkes, at processen omkring udgivelsen skulle fremskyndes, hvis bogen skulle udgives, mens sagen omkring Ungdomshuset stadig var aktuel. Og hvis dette skulle være muligt, kunne man forestille sig, at Evensen og forlaget bevidst valgte at udgive *Ondskab* uden den nødvendige redigering. Jeg mener, at Evensen var opmærksom på, at hendes bog primært ville sælge på grund af, at den indeholder intime detaljer om Ruth Evensen og ligeledes Faderhuset.

En afsluttende faktor som er med til at understrege, at *Ondskab* er en selvbiografisk bog er Evensens perspektiv. Evensen fortæller om oplevelser hun *har* haft, og derved bliver det også Evensen fortid som bogen behandler. Dog er dette ikke en konsekvent handling. Der findes afsnit i *Ondskab*, hvor Evensen skifter perspektiv. I kapitel 11 'Skriften på væggen' fortæller Evensen om, hvad man kan gøre, hvis man befinder sig i et kontrolleret forhold. Evensen tager udgangspunkt i sin egen fortid, men hun beretter ikke om, hvad der er sket, men snarere om hvad der kan ske, eller vil ske. Igen er det ikke en faktor, som har betydning for, om man vil kategorisere bogen som en selvbiografi eller ej, men jeg mener derimod, at dette har betydning for, hvilken slags selvbiografi *Ondskab* er.

4.3. Den selvbiografiske pagt

I og med at *Ondskab* er selvbiografisk indgår, som også nævnt, Evensen en pagt med læseren og denne bliver styrende for den måde, hvorpå læseren går til værket. Evensen har forpligtet sig over for læseren i forhold til at formidle sin fortælling, så den stemmer overens med virkeligheden. Og ifølge Kondrup vil "den snedige læser straks begynde at lede efter ukorrektheder, fejl og skrøner." (Kondrup 1994, 28) Og dette er også tilfældet med *Ondskab*, fordi mange af de hændelser som Evensen beretter om er så utrolige og foruroligende, at det for læseren kan være svært at forholde sig til disse. Samtidig vil læseren også være i sin gode ret til at undersøge, om det Evensen fortæller, er autentisk eller ej, men i forhold til *Ondskab* vil dette være meget svært gennemførligt. Det vil eksempelvis være svært at afgøre, om det Evensen fortæller om sin mor er sandt eller ej. Læseren har naturligvis mulighed for at kontakte Ruth Evensen, og derved få af- eller bekræftet Evensens fortællinger. Men jeg er i den tro, at Ruth Evensen ikke vil bekræfte

at hun er en løgner, lesbisk og tilhænger af vold. Mig bekendt og som Evensen også nævner i bogen, har Ruth Evensen ikke offentligt kommenteret *Ondskab*. Evensen har dog inddraget eksempler på Ruth Evensens løgne, som netop støtter hendes beretning. Side 131-133 viser en mailkorrespondance mellem Ruth Evensen og et tidligere medlem af Faderhuset. Dette skulle ifølge Evensen være et ud af mange eksempler på "... hvordan Ruth manipulerer og lyver." (Evensen 2008 130) Udover dette indeholder bogen korte episoder fortalt af tidligere medlemmer, disse bliver brugt til at understøtte Evensens beretning. På side 168 ses et eksempel fra en ung mand som "... måtte flygte for at undslippe at havne på "den lukkede afdeling" efter to år i Faderhuset." Samtidig indeholder bogen mindre historier fra mennesker som har haft kontakt med Faderhuset og Ruth Evensen. Et eksempel ses på side 169 " En anden person som havde haft en uenighed med Ruth, var efter en konfrontation med Ruth og Knut, så forvirret og ude af den, at det eneste han kunne gøre var at drikke sig selv fuld for at prøve at slippe væk fra den triste og modløse tilstand de havde efterladt i (sic!)." Fælles for disse kilder er, at de alle er andenhåndskilder³. Derudover er kilderne anonyme, idet de ofte bliver omtalt som eksempelvis: en kvindelig pastor, en anden person eller en bekendt. Derfor bliver det også svært for læseren at vurdere kildernes autenticitet. Meget groft sagt er det svært for læseren at vide, om disse personer eksisterer eller ej. Jeg vil fremhæve et af Evensens eksempler. Evensen beskriver på side 137, hvordan Faderhuset i 2008, med baggrund i mistanke om vold og vanrøgt mod børn blev meldt til myndighederne. Som jeg også har beskrevet henlagde politiet denne sag, idet de ikke fandt forhold som krævede en eventuelt sag.

I forhold til *Ondskabs* autenticitet er der endnu to begivenheder som jeg vil fremhæve. Evensen fortæller om sine møder med Jesus og Satan. "Søvnigt gned jeg mine øjne så makeuppen blev udtværet, men da jeg åbnede øjnene fik jeg pludselig øje på en skikkelse af lys foran mig, som bevægede sig hen imod mig.", "Alt imens jeg følte Hans overvældende og dog besynderligt fredsfyldte nærvær, var det som om jeg pludselig blev klar i sindet." (Evensen 2008, 42) Og "Jeg rejste mig op og pegede ud i luften med strakt arm, og talte højlydt, for jeg kunne mærke at det var Satan selv, der var der: "Jeg er færdig med dig! Vi havde et dårligt partnerskab, for du var den, der fik al

³ Jeg anvender her H.P. Clausens definition af andenhåndskilder: En kilde, som kun middelbart, gennem andre kilder, har forbindelse med den historiske virkelighed. "med andenhåndskilder står vi da med vidnesbyrd, som kun indirekte har relation til den historiske virkelighed." (Clausen 1999, 85)

glæden af at se mig ødelægge mit liv, og jeg var den, der skulle bære al skammen og miste selvrespekten og selvtilliden.” (Evensen 2008, 43) Er disse oplevelser autentiske eller ej? Denne problematik er netop en af de faktorer som skiller forskerne - traditionalisterne og relativisterne - inden for den selvbiografiske genre. Og det kan være meget svært for læseren at afgøre, om det Evensen fortæller er sandt eller ej. Men hvis Evensen har erindringer om, et møde med Jesus og Satan, så vil dette være virkelige hændelser for hende. Dette vil betyde, at disse oplevelser ikke er usande. Sagt på en grov måde så kan det være en mulighed, at disse møder hovedsagligt har fundet sted i Evensens tanker, men hvis Evensen oplever dem som virkelige hændelser, vil det også for hende være naturligt at fortælle om dem som virkelige hændelser.

I forhold til læseren vil jeg dog mene, at nogle læsere vil have lettere ved at acceptere disse begivenheder end andre. Jeg vil mene, at en troende i forhold til en ikke-troende vil have nemmere ved at begribe Jesus og Satan. Således vil en for eksempel meget troende ikke sætte spørgsmålstegn ved disse begivenhedens autenticitet, men det mener jeg derimod, at en ikke-troende vil. Og dette kan have stor betydning for læserens opfattelse af resten af bogen. En troende vil have nemmere ved at tro på Evensen udlægning af fortællingens efterfølgende begivenheder, idet denne læser ser sandheden i fortællingen. Jeg mener bestemt ikke, at en ikke-troende vil få den samme oplevelse ud af romanen, idet denne ikke vil have den samme tro på det Evensen fortæller. Med andre ord vil en ikke-troende læser ikke kunne læse *Ondskab* med samme overbevisning. Og i forhold til dette kan det blive problematisk at vurdere om Evensen vil have overholdt den selvbiografiske pagt, som hun indgik med læseren, ved at hævde at fortælle autentisk stof. Som også Kondrup nævner, tildeler Evensen læseren rollen som potentiel kontrolinstans samtidig med, at Evensen lægger sin historie åben for historiens kildekritiske metoder. Dette mener jeg dog bliver problematisk, idet læseren netop ikke har megen mulighed for at vurdere kilderne i *Ondskab*. Kilderne er anonyme og samtidig kan det være meget svært for ikke at sige umuligt at vurdere om de noget specielle hændelser er sandfærdige eller ej.

4.4. Teologi og autenticitet

Jeg har valgt at uddybe den teologiske dimension i romanen. Jeg mener som også nævnt, at den er en stor del af den polemik som *Ondskab* indeholder. Dertil vil denne del af

Ondskab i forhold til kommunikationssituationen være en væsentlig faktor i forhold til autenticitet.

Som jeg også nævnte tidligere vil en læser af samme religiøse holdning, have en anden tilgangsvinkel, og måske endda en fordel i forhold til en læser som ikke har samme bekendtskab til kristendommen. Men hermed er det ikke sagt, at Evensen udelukkende henvender sig til den kristne læser. Evensen skelner ikke mellem den ikke-troende og den troende, hun henvender sig til alle. Det mener jeg, at kapitel 2 er et udemærket eksempel på. Evensen anvender kapitel to til at forklare, hvordan *Ondskab* skal læses. Evensen mener, at hendes mor er besat af Jezabelånden, og hun vil igennem sin historie vise "...hvordan den hænger sammen med min mor, Ruth, og hvor meget det har påvirket mit liv." (Evensen 2008, 16) Dertil anvender Evensen dette kapitel til at inddrage læseren i fortællingen. Hun anvender meget 'du' for eksempel: Er du nogensinde blevet såret af nogen...", "Har du nogensinde mødt en person..." og "Hvis du har stødt..." (Evensen 2008, 15-16) Evensen giver læseren mulighed for at komme ind i hendes sfære, som hun viser ikke ligger langt fra læserens. Implicit siger Evensen, at dette er sket for mig, og dette kan også være sket for dig. Men i og med at Evensen her inddrager kristendommen som en væsentlig del af sin fortælling, inddrager hun også nogle læsere mere end andre. Jeg var tidligere inde på autenticitet og den selvbiografiske pagt, som Evensen indgår med læseren. Og jeg mener bestemt, at den kristne læser vil have nemmere ved at forstå og sætte sig ind i Evensens sfære, end den ikke kristne vil. Det kristne budskab fylder meget i fortællingen, og hvis læseren ikke tror på Gud vil jeg mene, at læseren også vil have svært ved at tro på Evensens fortælling. På trods af dette indeholder Evensens fortælling også en didaktisk dimension, netop via kristendommen og hendes egne erfaringer. Evensen tilbyder læseren sin hjælp ved at gøre læseren opmærksom på de faresignaler, en Jezabelånd kan udsende. Men her er det igen vigtig at understrege, at den didaktiske dimension sandsynligvis vil have større virkning på den kristne læser. Eller den læser som selv lever i eller har levet i et undertrykkende forhold. *Ondskab* tilbyder viden om, hvordan Evensen har indrettet sig i sin sfære, og herved viser hun læseren, at han/hun ligeledes har muligheden for at indrette sit liv på samme måde. På denne måde opnår *Ondskab*, for den kristne eller undertrykte læser, også en større autoritet end eksempelvis et fiktivt værk. På trods af at sandhedsværdien i

Ondskab på nogle områder kan være tvivlsom, vil troværdigheden trods alt være højere end i et fiktivt værk.

Kondrup nævner, at selvbiografien er: "... tæt forbundet med læserens daglige livsrum og med de interesser, der udfolder sig her." (Kondrup 1994, 29) Jeg vil mene, at Evensens trods alt skiller sig ud fra mængden ikke kun på grund af, hvad hun har oplevet, men også på grund af den kristne del. Derfor vil *Ondskab* også appellere mere til nogle læsere end andre. Samtidig bevirker især kristendommen, at *Ondskab* appellerer til læserens moralske stillingtagen. Læseren må tage stilling til om han/hun tror på netop denne del af *Ondskab*. Og læseren må forholde sig til Evensens valg, eksempelvis hvorfor hun valgte at lade sin datter blive i Danmark, mens hun selv rejste til USA. Og hvorfor hun valgte at blive i et undertrykkende forhold, som efter hendes egen udsagn ikke var godt for hende.

4.5. Evensens historie

Selvsagt må en selvbiografis emne omhandle forfatterens liv, og som også Kondrup skriver helst så meget som muligt. Men hvor meget fylder Evensen egentligt selv i forhold til sin mor Ruth Evensen? Jeg har tidligere været inde på, at Evensens stridigheder med sin mor fylder rigeligt i *Ondskab*, så hvor meget plads har Evensens tildelt sig selv?

Evensen har inddelt sin historie ind i fire dele. Første del af kapitel 3 handler om Evensens barndom. Læseren bliver her ganske kort gjort bekendt med Evensens familiære forhold. "Vi var en husstand på fem, min far og mor, mine to brødre og så mig". (Evensen 2008, 21) Fortællingen er ikke kronologiske opbygget. Evensen springer rundt i tiden, og hun kommer kun med meget korte indblik i hendes fortid. Evensen har valgt at uddybe små hændelser, som hun forholder sig analyserende til. Forstået på den måde at hun anvender disse hændelser til at forklare hendes senere valg. Derudover fylder Ruth Evensen igen meget på trods af, at dette egentligt skulle være Evensens historie. For eksempel:

"Sat på spidsen blev eksempelvis det femte bud: " Du skal ære din far og mor i min bevidsthed til: "Du skal blindt adlyde, hvad din mor befaler!" Så direkte siger Ruth Evensen

imidlertid aldrig tingene. Metoden, hun anvender, handler om, over tid at indpode en frygt i en, for at forbyde sig mod Gud, herunder de ti bud, med fortabelse og en evighed i helvede som den pris, man betaler for ulydighed.” (Evensen 2008, 21).

Citatet fortæller eksplicit om, hvordan det var at være barn af Ruth Evensen, men implicit fortæller citatet også, at Ruth Evensen ikke har ændret sig. Midt i sætningen skifter Evensen fra præteritum til præsens. Evensen skriver ikke metoden hun ’anvendte’, men metoden hun ’anvender’. Med dette skift i tiden viser Evensen, at Ruth Evensen ikke har ændret sig. Om dette så er en bevidst handling fra Evensens side, er svært at svare på hvis man tager de vage formuleringer i betragtning. Dette kan blot være forkert formuleret. Et andet eksempel på et punktnedslag ses på side 23. Evensen fortæller om sin første seksuelle oplevelse, som hun allerede havde da hun var 4 år, dette forhold forsatte, og Evensen udviklede, hvad hun betegner som sin ” ...meget usunde seksuelle adfærd...” (Evensen 2008, 23) På side 25 uddyber Evensen disse forhold, og hun lægger ansvaret for denne adfærd over på sin mor: ” Jeg oplevede allerede tidligt forkastelsen fra min mor, og jeg søgte derfor desperat efter kærlighed alle vegne. Fysiske og seksuelle oplevelser blev min eneste måde at få opmærksomhed og kærlighed på, og den eneste måde jeg kunne fortolke hvad kærlighed skulle være.” (Evensen 2008, 25) Evensen giver en forklaring på, hvorfor hun handlede som hun gjorde. Det samme ses, når Evensen fortæller om sin far Knut. ”Jeg elskede min far meget højt, men når jeg ser tilbage, var det tydeligt at meget af hans liv, var kontrolleret og styret af min mor.”, ” Jeg tror min far prøvede at presse disse ord ind i mig, for at bekæmpe min mors kontrol, som han udmærket godt vidste, havde en ødelæggende effekt på mit liv.” (Evensen 2008, 25)

Evensen uddyber også sin egen historie med sin mormor og mors historie. Årsagen til dette kan søges i, at Evensen forsøger at vise den forbandelse, som hun mener, der hænger over sin familie. Evensen fortæller om vold, psykisk vold, seksuelle forhold mellem mindreårige søskende beordret af voksne og seksuelle overgreb mellem fætre, kusiner, onkler og tanter. I slutningen af kapitlet forsøger Evensen at forklare disse forhold. ”Den naturlige reaktion i et barn er at påtage sig skylden for de overgreb, der

bliver begået mod dem, og samtidig forsvare familien udadtil, så overgrebene ikke bliver opdaget. Det er det samme mønster, som holder kvinder fanget i voldelige ægteskaber.” (Evensen 2008, 32) Evensen anvender her, hvad hun betegner som sin families forbandelse til at forklare, hvorfor hendes liv gik som det gjorde. Hvorfor hun endte i et voldeligt ægteskab. Derudover forklarer Evensen de psykologiske mønstre som kan gøre, at folk forbliver i en undertrykkende situation, for eksempel i en sekt. ”Hvorfor forlader folk ikke bare en undertrykkende sekt? Forklaringen ligger i den forkastelse af individet, der ledsager overgrebene. Nå (sic!) ofret samtidig får at vide, at det er offerets skyld, at overgrebet har fundet sted, eller at overgrebet ikke er et overgreb...” (Evensen 2008, 32-33) Med udgangspunkt i sin egen historie forsøger Evensen at hjælpe de mennesker som enten er pårørende til eller som selv lever i et undertrykkende forhold . Eller de mennesker som er fanget eller lever i en sekt. Evensen viser igen læseren, at hun også er en del af hans/hendes sfære, og at Evensen og læseren derved har noget tilfælles. Det kommer især til udtryk ved, at Evensen frem for at anvende ’jeg’ begynder at anvende ’man’. Fra side 192 og frem til side 195 kommer den del af *Ondskab*, som jeg vil betegne selvhjælpsdelen til udtryk.

Kondrup arbejder med selvbiografiens didaktiske kvalitet, det vil sige, at den selvbiograferende netop deler sfære med læseren, og viser hvordan han/hun har indrettet sig i denne, og den selvbiograferende deler disse oplevelser med læseren. *Ondskab* indeholder også denne kvalitet, men i dette tilfælde mener jeg, at didaktikken er så direkte og ekstrem, at begrebet didaktisk kvalitet ikke er fuldstændigt dækkende. Jeg har valgt begrebet selvhjælp, idet dette allerede er et populært begreb set i forhold til den litteratur, hvor psykologi, motivation og coaching er drivkræfter. Værkerne inde for denne genre er ofte udgivet af offentligt kendte personer, som i deres bøger viser læseren, hvorledes han/hun kan skabe et godt liv. Både Phillip C. McGraws *Livsstrategier* og Sarah Zobel Kølpin's *Lev dig lykkelig - med positiv psykologi* er eksempler på dette. Denne kvalitet eller tendens mener jeg også at *Ondskab* indeholder. I *Ondskab* vil Evensen ”fange” bestemte læsere, de læsere som har brug for hjælp. Eksempelvis begynder første afsnit med overskriften ’Lever jeg i kontrol?’, hvorefter Evensen fortæller læseren, hvad læseren kan gøre for at hjælpe sig selv for eksempel: ”Ved at teste friheden i sit forhold kan man finde ud af hvilket slags forhold man har, og om det er værd af holde fast i.” (Evensen 2008, 192) Samtidig forklarer Evensen, hvem læseren

kan gå til, og hvordan læseren kan slippe væk. Afslutningsvis har Evensen valgt detaljeret at fortælle om begrebet 'Afprogrammering'. Det der skulle til for, at Evensen slap ud af sine undertrykkende forhold. Det vil sige, at Evensen via sin egen historie tilbyder læseren hjælp, hvis han/hun står i samme situation. Evensen vil have læseren til at hjælpe sig selv.

Ifølge Evensen selv fortæller hun sin historie for at advare andre mod blandt andet Faderhuset. Samtidig med at hun gør dette, lægger hun vægt på at understrege, at det ikke er den undertryktes skyld, hvori den undertrykte også inkluderer hende selv. Men hvad mener hun egentligt når hun skriver dette? Og hvorfor har hun valgt at udgive en selvbiografisk bog, hvis hendes intention med værket udelukkende er at advare andre? Evensen kunne have valgt at udgive værket biografisk, altså en biografi om Ruth Evensen. Evensen skriver at: "Min drøm og mit håb er, at min historie vil vise vejen for andre til at komme ud i frihed, og genvinde troen på, at der altid er en vej ud, og at ingen pris er for høj at betale for sin egen eller sine børns identitets- og værdigheds skyld.", "Men jeg blev reddet, og hvis det kan ske for mig, kan det også ske for dig, eller den du holder kær." (Evensen 2008, 201) Jeg mener, at man må undersøge, om der ligger andet bag udgivelsen af Evensens bog. At Evensens bog også indeholder en retorisk strategi, som ikke handler om at fortælle *for* andre, men som også handler om at tale *for* sig selv? Det kunne være apologien.

4.6. Apologien

I *Apologier* arbejder Anders Öhman med bekendelsen og apologien som retorisk strategi. Öhman mener ikke, at det at bekende skal ses som noget udelukkende negativt på trods af, at det at bekende ofte anses som både skammeligt og skyldbelagt. Bekendelse handler om at den bekendende afslører sine hemmeligheder om det indre og mest intime, den bekendende gør sig nøgen og sårbar. Men bekendelsen kan også være "...förknippad med något lustfyllt, både för den som bekänner och den som tager del af bekännelsen." (Öhman 2001, 9) Öhman kæder bekendelsen sammen med det at skrifte, som kendes fra den katolske kirke. Hvor den skriftende blandt andet opnår en periodisk rensning af jeg'et, hvilket gør, at den skriftende indtil næste renselse kan forsætte sit liv uden skyldfølelse. For Öhman fungerer bekendelsen på samme måde: "I og med att man biktar sitt jag kan man avlasta sin skuldbörda och få förlåtelse för det man har

gjort.” (Öhman 2001, 9) Samtidig forbinder Öhman bekendelsen med sandhedssøgning. ”Sanningen förknippas med det inre och privata och genom att bekänna verkar det som om sanningen stiger fram i offentlighetens ljus.” (Öhman 2001, 9) Derfor mener også Öhman, at bekendelsen er en grænseform. Bekendelsen nærer og sker på grænsen mellem det indre og ydre, det private og offentlige. ”Man bekänner alltid för någan, även om denne inte är fysiskt närvarande.” (Öhman 2001, 9) For Öhman er det vigtigste dog, at bekendelsen menes at forbindes med identitetsprocessen. Forstået på den måde at man i værket igennem bekendelse skaber sin identitet i og med, at man afslører dets enestående karakteristika. Dertil er et af de vigtigste forhold ved bekendelsen, at der må være en anledning for at bekende, og samtidig må der være nogle af bekende for.

Öhman anser apologien som værende væsentlig i forhold til at legitimere jeg’et i bekendelsen. Apologien skaber på denne måde en beskyttende ramme for bekendelsen således, at den bekendende ikke fremstår alt for nøgen og sårbar. Apologien betyder forsvarstale eller forsvarsskrift, og er ifølge Öhman tæt knyttet til blandt andet selvbiografien. Öhman mener dog, at apologien indeholder mere end blot frikendelsen af jeg’et ved at tale om selv’et, som om denne identitet skulle være noget på forhånd givet og stabilt. Ifølge ham handler apologien også om at: ”Lockelsen i apologien framför allt ligger i att söka *vinna* en identitet genom att bli bekräftad av vittnen och domare, på samma gång som apologin legitimerar bekännelsen och via retoriken erbjuder ett skydd mot att bli alltför sårbar.” (Öhman 2001, 26) Dertil fremhæver Öhman, at apologiens karakter er i tæt kontakt med samtiden. Fordi Öhman mener, at apologien ofte optræder i en enten konfliktfyldt eller en rettergangslignende situation som gør, at apologien oftest indebærer en skjult polemik over for omgivelserne. (Öhman 2001, 26)

I sit værk *Apologier* undersøger Öhman apologien i den selvbiografiske roman. Derfor handler dele af Öhmans tekst også den fiktive del af det selvbiografiske værk. Jeg har dog valgt at anvende dele af hans studier, idet jeg mener, at Öhmans afgrænsning af bekendelsen og apologien vil være anvendelig i forhold til Evensens bog. Jeg er ligeledes opmærksom på, at jeg har været selektiv i forhold til Öhmans studier. Jeg har valgt enkelt dele ud som jeg med fordel vil kunne anvende i forhold til *Ondskab*. Öhmans studier indeholder da også meget mere end, hvad jeg i min analyse giver udtryk, men som også nævnt har jeg valgt at være meget selektiv, idet min analyse ikke

handler kun handler om den bekendende del af *Ondskab*, men også de andre perspektiver som jeg allerede har behandlet. U

Uanset om man arbejder med et selvbiografisk værk eller en selvbiografisk roman påviser Öhmans studier, at de selvbiografiske værker, som anvender apologien som retorisk strategi, kan strejfe flere forskellige genrer, men fælles for disse værkerne er at: ”Den åberoper och eftersträvar tyngden i det autentiska och selvbiografiska...” (Öhman 2001, 29)

4.7. Forsvar

Et af mine formål med opgaven er at undersøge, hvilken funktion den ikke-litterære selvbiografi har, set i forhold til både læseren og den selvbiograferende. I *Ondskab* svarer Evensen selv på, hvorfor hun har valgt at udgive sit værk. Hun vil ”...fortælle andre om de alternativer, de har, til at leve i misbrug og åndelig, psykiske og fysiske overgreb.” (Evensen 2008, 199) Evensen vil hjælpe folk som er eller har været i samme situation som hende selv ved at berette om sin historie. Evensen fortæller, hvorfor hun gjorde det, og hvordan hun gjorde det. Ved at fortælle hendes historie håber hun, at hun kan være med til at ændre andres historie. ”Men jeg blev reddet, og hvis det kan ske for mig kan det også ske for dig, eller den du holder kær.” (Evensen 2008, 199) Som jeg allerede har gennemgået mener jeg, at Evensens tekst indeholder hensigter, som hun ikke eksplicit giver udtryk for. Evensen anvender en meget anklagende retorisk strategi. Men der er en bestemt hændelse som indikerer, at Evensen ikke blot optræder som anklager men også som forsvarer. Og at der ligger mere bag udgivelsen end blot at ville hjælpe andre. At *Ondskab* netop indeholder noget bekendende og forsvarende.

”Jeg er ikke bange for at leve, og jeg er ikke længere bange for at konfronterer andre, og jeg lægger ikke låg på mig selv længere når det gælder mine egne følelser og reaktioner. Jeg har mistet et barn, som jeg smertefuldt var tvunget til at opgive for min overlevelses skyld, og hvem ved, om Gud vil bringe hende tilbage til mig, eller give mig et nyt barn en dag? Hvis jeg ikke havde taget imod den trøst jeg kunne få, ville jeg ikke have kunnet se fremover, men mit liv ville have

været fanget i fortiden, fordi jeg ikke havde modet til at slippe taget taget (sic!)for for (sic!) at vinde livet tilbage.”
(Evensen 2008, 200)

På trods af at Evensens sætningsopbygning kan være meningsforstyrrende, mener jeg dog at kunne forstå konteksten i overstående citat. Citatet indeholder netop essensen af både selvbiografien, bekendelsen og apologien. Evensen fortæller, hvordan hun har det nu, hun er ikke længere bange for at leve. Hun forklarer samtidig, hvad hendes tidligere oplevelser har betydet for hendes nuværende liv, hun reflekterer over hendes liv. Og vigtigst af alt så bekender hun. Evensen er på nuværende tidspunkt bosat i USA sammen med sin nye mand Edwin. Men Evensens datter er bosat i Norge eller Danmark, hvor hun lever sammen med blandt andet Ruth Evensen og Evensens tidligere mand Tony. Og det er alt andet lige tankevækkende, at Evensen vil efterlade sin datter ved den kvinde, som hun bruger rigeligt af bogen på ikke blot at nedgøre men også advare i mod. Og den mand som var både voldelig, kontrollerende og nedgørende i hendes ægteskab. I citatet ser Evensen sig selv som et offer. Evensen viser læseren, at hun måtte gøre for at redde sit eget liv. Men samtidig skriver hun at ”...ingen pris er for høj at betale for sin egen eller sine børns identitets- og værdigheds skyld.” (Evensen 2008, 201) Men er dette i overensstemmelse med det faktum, at Evensens efterlod sin datter til samme opvækst som hun selv har haft. Og bliver Evensens fortælling da ikke en art forsvarstale for, hvorfor og hvordan hun kunne efterlade sin egen datter ved den mor, som foragter så meget? Og da bliver det relevant at sætte spørgsmålstegn til, hvem der i virkeligheden hjælper hvem?

”Jeg var blevet opdraget og optrænet til at virke ud fra min mors ønsker, og jeg var dybt hjernevasket.” (Evensen 2008, 92) Og ”Hvor ekstremt jeg var blevet optrænet og opdraget vidste, jeg ingenting om...” (Evensen 2008, 92) Citaterne er fra det sted i *Ondskab*, hvor Evensen beretter om sin frigørelse fra sin familie og sin tidligere mand Tony. Disse citater viser, at Evensen fralægger sig ansvaret for de kommende hændelser. Forstået på den måde, at det er familien, som har gjort hende til den hun var. For at finde sig selv og blive til den som hun i virkeligheden er, måtte hun handle som hun gjorde. Evensens fortælling er bygget op på samme måde. Evensen anvender sin barndom til at gengive de forudsætninger hun havde i begyndelsen af sit liv. Evensen

fortæller åbent omkring intime oplevelser fra hendes barndom. For eksempel som når hun fortæller om sin seksuelle debut og efterfølgende om hendes usunde seksuelle adfærd. Efterfølgende kapitler anvender Evensen til at vise, hvilken effekt disse oplevelser havde på hendes senere liv. At hun for eksempel giftede sig med Tony velvidende, at hans personlighed mindede om den hun kendte fra sin mor. ”Han så ned på mig, og talte nedladende til mig. Når han kaldte på mig, følte det som en slavepige der blev beordret om at komme og betjene sin herre.” (Evensen 2008, 47) På trods at Evensen meget tidligt i forholdet var opmærksom på, at der var noget galt, valgte hun at gifte sig med Tony fordi: ”Uden evne til selvstændighed, uden selvtillid, og uden megen livserfaring, var jeg blevet til en person som havde brug for en livspartner som kunne tage ansvar for mig, og dominere mig, og vise mig vej præcis som min mor havde gjort.” (Evensen 2008, 47) og fordi: ”Almindelig fornuft og grænsesætning kunne ikke komme til udtryk i mit liv. Den side var ikke bare underudviklet, men den var decideret blevet holdt nede af min mor.” (Evensen 2008, 47) Evensen giver eksplicit udtryk for, at det er hendes mor skyld, at Evensen indgik et i et voldeligt ægteskab. Evensen valgte at blive i sit ægteskab i otte år blandt andet på grund af at ...disse holdninger dræbte mig som menneske, og at dette kun var en forlængelse af min mors kontrol.” (Evensen 2008, 53) Ved at fortælle sin historie på denne måde får Evensen ansvaret lagt fra sig i forhold til sine valg. Det er ikke hendes skyld, at hun i sit liv traf nogle uheldige valg. Evensen opbygger et forsvar omkring, hvorfor hun valgte at give sin datter fra sig. Evensen har udgivet *Ondskab* fordi hun vil have læseren, og måske sig selv, til at acceptere og forstå, hvorfor hun handlede som hun gjorde. Evensen bekender og Evensen forsvare sig. Ved at få udgivet *Ondskab* får Evensen fortalt sin historie, hun bliver rensat og fri for skyldfølelse. Samtidig forsvare Evensen sig selv ved åbenlyst at fortælle om sine valg. Hvorfor hun traf de valg, som hun gjorde. Det var ikke Evensens skyld, at hun måtte opgive sin datter. Det var hendes mor og Tony som fik hende til det.

”Uanset hvad Tony og mine forældre gjorde sig skyldige i, var jeg fast besluttet på at træffe det rigtige valg for min datter uanset hvor meget smerten sled og vred i mit hjerte. Jeg måtte slippe hende for anden gang. Jeg var nødt til at blive lappet sammen indvendigt efter al den smerte min mor

havde forårsaget i mit liv. Jeg var nødt til at finde friheden.”

(Evensen 2008, 114)

Ud over at Evensen anvender sin historie til at forsvare sig, mener jeg ligeledes, at Evensens fortælling bliver identitets skabende. Det skal forstås på den måde, at selve Evensens beretning opbygger det menneske hun er i dag. At hun igennem fortolkning og refleksion kommer frem til sin nye identitet. Ved at hun fortæller om sin fortid, giver hun slip sin fortid, og Evensen bliver til det menneske, som hun gerne vil være. Fortalt med Evensens egne ord så har hun i dag ”...et meningsfyldt liv, fyldt med håb og entusiasme for fremtiden.” (Evensen 2008, 199)

Tidligere stillede jeg spørgsmålet omkring hvorfor, Evensen valgte at udgive en selvbiografi og ikke blot en biografi om Faderhuset og sin mor. I forhold til dette er den bekendende og den forsvarende del af *Ondskab* essentiel. For på trods af Evensens eget udsagn, mener jeg ikke, at Evensen udelukkende har udgivet sin bog for andres skyld. Jeg mener også, at hun har valgt at udgive *Ondskab* for sin egen skyld.

4.8. Sammenfatning

Det er igennem mit arbejde med *Ondskab* blevet tydeligt, at det bestemt ikke er tilstrækkeligt at definere værket som en selvbiografi. *Ondskab* indeholder meget mere end blot Evensens egen historie. Jeg mener dog som også nævnt, at *Ondskab* er en selvbiografi på trods af, at den på nogle områder ligger langt fra det Kondrup har defineret. Og at en udvidelse af begrebet i dette tilfælde vil være nødvendig. Meget af *Ondskab* omhandler ikke direkte Evensen selv, men derimod de mennesker især Ruth Evensen som har haft indflydelse på Evensens liv. Dette gør, at *Ondskab* ikke blot er en selvbiografi men også et opgør mellem teologiske og menneskelige opfattelser. Dette tager på nogle områder udgangspunkt i et anklageskrift eller stridsskrift. Det medfører, at Evensen i dele af *Ondskab* påtager sig rollen som en alvidende fortæller, idet hun for eksempel kan udtale sig om andres følelser og holdninger. Dertil mener jeg, at den teologiske del af *Ondskab*, har stor betydning i forhold til sandhedsværdi og autoritet i bogen. Denne vil variere alt efter, hvem der er, som læser *Ondskab*.

Jeg har i arbejdet med *Ondskab* også taget hensyn til den sproglige del af fortællingen. Jeg har arbejdet med de årsager som kan ligge bag Evensens valg. Det er

svært at give et endegyldigt svar på, hvorfor Evensens sproghandlinger på visse områder er så utilstrækkelige, men det bliver tydeligt i bogen, at den i den grad mangler redigering. Der er dog omstændigheder omkring udgivelsen, som tyder på, at udgivelsen ikke kunne vente og derfor blev bogen udgivet med de mange fejl. Uanset hvilke årsager der ligger bag, fylder de meningsforstyrrende formuleringer meget i bogen. Samtidig er det blevet tydeligt, at dette er et aspekt af selvbiografien, som ikke tidligere har været relevant at arbejde med, men at denne form for selvbiografi også tilstræber en behandling af sproget.

Et af de områder som ligeledes skiller sig ud fra Kondrups definition er, hvad jeg betegner som selvhjælpsdelen. Evensens rækker ud efter læseren, og henvender sig direkte til læseren. Derved viser Evensen eksplicit sine intentioner med bogen. Samtidig giver Evensen udtryk for, at hun ikke har udgivet sin fortælling udelukkende for sin egen skyld men derimod også læserens. Og dette mener jeg, er en af de faktorer som er med til at gøre den ikke-litterære selvbiografi populær, at den tager hensyn til læseren, og at den hjælper læseren.

Som tidligere nævnt er jeg ikke i tvivl om, at *Ondskab* er selvbiografisk. Den indeholder blot flere dele, som sandsynligvis også gør den attraktiv for flere læsere. Med dette mener jeg, at *Ondskab* appellerer til et bredt publikum, idet læsernes intentioner med at læse bogen kan være forskellige. Evensen er meget åben omkring sin fortid, og hun beretter om meget intime detaljer. Dette gør blandt andet, at læseren bliver inviteret helt ind i Evensens inderste, og derved får læseren mulighed for at følge Evensens personlige udvikling. Dette er en af de faktorer som er med til at understrege det autentiske i værket, men på samme tid forholder Evensen sig som fortæller til sine omgivelser med en indsigt som ikke burde være mulig. Dette giver dog læseren rigelig indsigt i de stridigheder bogen indeholder. *Ondskab* blev udgivet mens polemikken omkring Ruth Evensen og Ungdomshuset var på sit højeste. Og læseren fik/får igennem *Ondskab* mulighed for at opleve Ruth Evensen helt tæt på. Dette mener jeg, hænger sammen med publikums interesse for bogen.

Kondrups definition af selvbiografien er traditionalistisk, og derfra også meget snæver, men Kondrup har også arbejdet med den litterære selvbiografi. Jeg kan efter mit arbejde med *Ondskab* konkludere, at man er nødt til at udvide sit begrebsapparat, hvis man gennemsnitligt vil arbejde med den ikke-litterære selvbiografi. Dette indebærer at

man må forholde sig til faktorer, som man ikke vil være nødsaget til, hvis man arbejder med den litterære selvbiografi. Men samtidig indeholder *Ondskab* også den forsvarende og bekendende del, som ikke er ny, men en retorisk strategi, som også blev anvendt i antikken. *Ondskab* indeholder tydelige selvbiografiske træk, jeg mener derfor også at det vil være forsvarligt at definere bogen som en selvbiografi. *Ondskab* indeholder dog mange forskellige dimensioner og interessepunkter. *Ondskab* vil i denne forstand kunne dække forskellige behov hos hver enkelt læser, set i forhold til selvhjælpsdelen, sensationsværdien eller de menneskelige og teologiske stridigheder. En præcis definering af bogen er, at *Ondskab* er en selvbiografisk selvhjælpsbog med et polemisk og forsvarende islæt.

5. Analyse af Et liv på kanten

Jeg vil gøre opmærksom på, at det *ikke* er min hensigt at udarbejde en komparativ analyse af *Ondskab* og *Et liv på kanten*. Jeg vil dog på visse område sammenligne de to bøger, eller jeg vil understrege hvorledes, hvis dette skulle blive tilfældet, at bøgerne adskiller sig fra hinanden. Dette har jeg valgt at gøre, idet jeg mener, at dette vil være medvirkende til at fremhæve bøgernes særlige karakterer og egenskaber. Samtidigt har jeg valgt - så vidt muligt - ikke at arbejde identisk med bøgerne. For det første for at gøre min analyse så bred som mulig. Og for det andet er bøgerne ikke identiske, og for at fremhæve bøgernes forskelle og ligheder, vil det blive nødvendigt med en differentieret analysetilgang.

5.1. Forfatteren og skribenten

Det er B.S. som på forsiden er angivet som forfatteren til *Et liv på kante*. *Et liv på kanten* er fortalt til Lars Vestergaard⁴, det vil sige, at B.S. ikke alene indtager rollen som forfatter. Denne titel deler han med Vestergaard. Men det er i teksten tydeligt, at det er B.S. selv som er både fortæller og protagonist. Det er B.S. som fortæller historien, og samtidig er det B.S. som fortællingen omhandler. Historien er hans eget liv: ”Jeg lever et spændende og indholdsrigt liv og har fået skabt mig...” (Christiansen 2004, 8) Ifølge Kondrup skal der i selvbiografien herske overensstemmelse mellem forfatter, fortæller og protagonist. Den person som fører ordet i teksten i dette tilfælde B.S., også skal være den person, som bærer ansvaret for tekstens struktur og skabelse. Eftersom B.S. reelt ikke er tekstens forfatter, kan det heller ikke være ham som har hele ansvaret for tekstens struktur og skabelse. Denne del står Vestergaard for. Det er dog svært at afgøre, hvor meget indflydelse Vestergaard har haft på *Et liv på kantens* tilblivelse. Jeg vil dog påpege, at set i forhold til Evensens bog, er der tydelig forskel på sprog og indhold i de to bøger. Alene det faktum -mener jeg - indikerer, at B.S. har haft en professionel skribent med i skriveprocessen. Sproget i *Et liv på kanten* er læsevenligt og indeholder ikke fejl og mangler som *Ondskab*. Samtidigt indeholder *Et liv på kanten* en mere

⁴ Lars Vestergaard er uddannet journalist fra Danmarks journalisthøjskole. Vestergaard har arbejdet som reporter, programtilrettelægger samt nyhedsredaktør på TvDanmark. Dertil har Vestergaard været redaktionschef på magasinerne Slitz og WOMAN, og han har skrevet og redigeret bøger for forlaget Aschehoug. I dag er Vestergaard en del af virksomheden De professionelle. Virksomheden arbejder med formidlingsopgaver inden for blandt andet journalistik, kommunikation og pressekontakt.

naturlig og kronologisk opbygning. Fortællingen begynder ved B.S.' barndom og slutter ved hans samtid. Den mellemliggende tekst indeholder en tydelig linje i forhold til, hvilke oplevelser, der er inddraget i fortællingen.

I 2008 udgav Information en artikel med overskriften *Tror du på spøgelse?* Artiklen omhandler skyggeskribenter eller ghostwriters. Ifølge artiklen er det ghostwriters som står bag mange af de seneste års bestsellerudgivelser, og dog er dette ikke noget man taler om idet: "Vi holder af, at forstille os at forfattere skriver deres egne bøger." (Sørensen) Artiklen kommer med flere eksempler på kendte, som ikke selv har skrevet deres selvbiografi. For eksempel Peter Schmeichel, Bo Hamburger, Stig Elling og Henriette Kjær.

Pernille Steensbech Lemée⁵ har skrevet en bog om ghostwriting. Hun mener, at på trods af at ghostwriting umiddelbart kan virke bedragerisk så bør man tænke sig om inden man dømmer. Og at den moralske dom må afhænge af, hvilken funktion ghostwriteren reelt har haft. "Når en toppolitiker har holdt tale, hører man jo ham heller aldrig sige: 'Og så i øvrigt tak til Jens fra juridisk kontor, som har skrevet det jeg lige sagde.'" (Sørensen) Ifølge Lemée opretholder læseren bevidst illusionen om "... at det er talerens eller forfatterens egne ord, vi hører eller læser, fordi vi godt kan lide at tro, at det er sådan det hænger sammen. På samme måde, som vi godt kan lide at tro, at alle blonde danske piger er blonde fra naturens hånd." (Sørensen)

Vestergaard optræder også i artiklen, og ifølge ham er der flere gode grunde til, hvorfor kendte mennesker vælger at få andre til at skrive deres erindringer. For eksempel mener Vestergaard, at det er de færreste som både har tid, den fornødne disciplin og skriftlige egenskaber til at disponere over et flere hundrede sider langt værk. Vestergaard mener derfor også, at alternativet ville være, at bøgerne aldrig ville blive udgivet. Dertil mener Vestergaard, at det ofte er det "... litterære parnas, som syntes, det er snyd og forfærdeligt, at der findes ghostwriters." (Sørensen) Vestergaard mener derimod at "... i virkeligheden er det jo en nedvurdering af litteratur at tro, at B.S. Christiansen - som aldrig nogensinde har læst andet end manualen til håndskydevåben - pludselig skulle sætte sig ned og skrive en selvbiografi." (Sørensen) På trods af dette mener Vestergaard, at denne genre rejser en række etiske spørgsmål

⁵ Cand. mag. i retorik og medievidenskab og arbejder som kommunikationsrådgiver.

for. ”Kan man tage æren for en bog, andre har skrevet? Og hvis det er en personlig bog, er det så hovedpersonen eller spøgelse som er personlig?” (Sørensen)

Ifølge Vestergaard kræver genren helt basalt, at skribenten kan sætte sig selv og sit eget ego til side. Idealet er ”... at man ikke bare skriver hvad hovedpersonen siger, men at man skriver hvem han er.” (Sørensen) ” Man skal ikke vælge de ord, man selv synes lyder godt. Man skal vælge de ord, hovedpersonen ville bruge.” (Sørensen) Derfor flyttede Vestergaard også ind hos B.S. i perioder under researchen til *Et liv på kanten*. ”Det var meget vigtigt for mig, at jeg havde en fornemmelse af, hvad det var for en person jeg havde med at gøre, for at jeg kunne ramme den rigtige tone. Det krævede, at vi brugte mange timer sammen, hvor jeg ikke interviewede ham, men hvor vi sådan set bare gik rundt og sludrede.” (Sørensen)

Ifølge Jakob Kvist fra Peoples Press skal man være varsom med at stille for mange moralske grænser op for brugen af ghostwriters. Kvist mener ikke, at man på denne måde kan stille ægthedskrav til kunst, han mener derimod, at man må forholde sig til om værkerne fungerer, eller om de ikke gør. ”Faktum er, at der ofte finder en omfattende redigering sted, som får grænsen mellem forfatter, redaktør og ghostwriter til at flyde ud.” (Sørensen)

Jeg vil give Vestergaard ret i, at fænomenet rejser en række etiske spørgsmål. I artiklen giver Vestergaard selv udtryk for, at det er ham, som har skrevet, formuleret og i det hele taget fortalt B.S.’ historie. Men tekstens emne er stadig B.S.’ liv. Fortællingen er fortalt i jeg-form, hvilket netop i dette tilfælde indikerer, at det er B.S., som fortæller historien, selvom dette reelt ikke er tilfældet. Samtidig udsender teksten også signaler som indikerer, hvilken kommunikationssituationen værket har indbygget. B.S. er på bogen angivet som forfatter. Samtidigt gør B.S. også eksplicit i værkets forord opmærksom på, at det er hans historie som vil blive fortalt: ”Egentligt skulle jeg have været elektriker.” Derved påtager B.S. sig også eksplicit rollen som, fortæller og protagonist. Ifølge Kondrup kan det i nogle tilfælde være op til læseren at bestemme, om et værk er biografisk eller selvbiografisk. I disse tilfælde har forfatteren gjort brug af en professionel skribent, og det kan for læseren være svært at vurdere, hvor meget indflydelse den professionelle skribent har haft på værket. Kondrup definerer dette som joint-author. Jeg vil fortrække Kondrups begreb joint-author frem for begrebet

ghostwriter⁶, idet jeg mener, at joint-author er bedre anvendeligt i forhold til *Et liv på kantens*. Her er læseren netop blevet gjort opmærksom på, at historien er fortalt til Vestergaard. Ifølge Kondrup må det være op til læseren selv at bestemme om værket skal opfattes som enten værende biografisk eller selvbiografisk. Kondrup går ikke yderligere i dybden med disse tilfælde, og Kondrup har derfor heller ikke en direkte grænse på, hvor meget indflydelse skribenten må have på værket. Og det er da også i dette tilfælde svært at vurdere i forhold til selve indholdet, hvor meget indflydelse Vestergaard har haft. Er det for eksempel B.S. selv som har bestemt, hvilke begivenheder han vil have med i bogen? Og er det B.S. selv som har bestemt, hvor meget og hvor lidt jagersoldat fortællingen skulle indeholde? For hvis man antager, at Vestergaard har haft ansvaret for hele bogens sammensætning, er det så overhovedet B.S.' historie som bliver fortalt? Er det i hele taget bedragerisk at udgive bogen med B.S. som forfatter, når det reelt ikke er ham, som har skrevet bogen?

Alt andet lige handler dette om, hvor meget man lægger i begrebet selvbiografi. Som også Kondrup selv nævner, vil denne genre løbende udvikle sig, og hans definition står derfor også åben for udvidelse. Og der er tilsyneladende blevet normalt at anvende en ghostwriter eller joint-author, når kendte vil udgive deres selvbiografi. Dette er naturligvis ikke udelukkende med til at gøre fænomenet legitimt. Men jeg mener, at det i dette tilfælde godt kan forsvares at kalde bogen en selvbiografi og ikke en biografi. Fortællingen omhandler B.S.' liv, og beretningen er i jeg-form. Og som også før nævnt ved læseren ikke, hvor meget af bogen der er B.S., og hvor meget der er Vestergaard. Dertil nævner Vestergaard selv, at det er vigtigt, at værket bliver fortalt i de ord som hovedpersonen ville anvende. Der er muligt, at B.S. ikke har evnerne til at skrive en god bog, men dette udelukker ikke, at han ikke har evnerne til at fortælle en god historie, han har bare fået hjælp til at skrive denne ned. Jeg vil derfor også fremover tage udgangspunkt i, at det er B.S. som er fortæller, og derfor også B.S. som er ansvarlig for eksempelvis fortællingens autenticitet.

⁶ Begrebet ghostwriter er i en faktaboks i artiklen defineret som: "Betegnelsen for en person, der skriver bøger, taler eller artikler for andre uden at få sit navn nævnt. Tidligere brugtes udtrykket neger – formentlig med tanke på negerlavernes arbejde. Således bruges ordet bladneger ofte om en journalist, hvis navn ikke nævnes i avisen" (Sørensen)

5.2. Autenticitet

En interessant ting som Kondrup nævner, handler om autenticitet. Kondrup hævder at den snedige læser - i forhold til selvbiografien - i de fleste tilfælde vil søge efter usandheder, om der er noget i fortællingen, som ikke stemmer overens med virkeligheden. På samme måde vil den snedige læser – i forhold til det fiktive værk – søge efter fakta, som stemmer overens med virkeligheden. *Et liv på kanten* har været i mediernes søgelys i forhold til autenticitet. B.S. blev netop beskyldt for at overdrive og lyve. B.S. valgte ikke at udtale sig, og derfor mener jeg i dette tilfælde også, at det er værd at forholde sig til fortællingens autenticitet, dog med en anden vinkel end i Evensens tilfælde. *Et liv på kanten* omhandler især, B.S.' liv som jægersoldat. Og som B.S. også selv gør læseren opmærksom på, så fortæller han ikke alt i sin bog. ”På grund af operationssikkerheden i kommende operationer og af hensyn til sikkerheden for jægersoldater og deres familier er specifikke detaljer om Jægerkorpset arbejde fortrolige.” (Christiansen 2004, 8) Indtil for nylig kunne man tænke sig at B.S. blot skrev dette for ikke at havne i situationer, som ville sætte spørgsmålstejn ved bogens autenticitet. Men efter udgivelsen af bogen *Jæger – i krig med eliten* er det blevet tydeligt, at der er noget om ”snakken”. At en jægersoldat rent faktisk har forbud mod at tale eller skrive om for eksempel operationer i udlandet. Derfor vil det også være umuligt at bestemme autenticiteten i mangan af de begivenheder, som B.S. beretter om. Derudover mener jeg ikke, at det vil være relevant at forsøge at påvise, at der skulle være begivenheder i B.S.' fortælling, som ikke stemmer overens med virkeligheden. Jeg mener ikke, at der er hændelser i *Et liv på kanten*, som skulle indikere, at det B.S. fortæller *ikke* skulle være virkelige hændelser. Tværtimod er begivenhederne hverken utrolige eller på anden måde ikke virkelighedstro. Dette er dog alene ikke grundlag for at afvise, at *Et liv på kanten* ikke er virkelighedstro. Der er flere faktorer i bogen, som er med til at understøtte B.S.' fortælling.

B.S. anvender i sin bog ikke andenhåndskilder, det vil sige, at der ikke som i Evensens tilfælde, ligger flere led mellem kilden og den skildrede virkelighed. B.S. er selv kilden til det fortalte, derfor vil hans udsagn også være førstehåndskilder⁷ og alt andet lige mere troværdige. Dertil er de visuelle udtryk i *Et liv på kanten* med til at

⁷ Jeg anvender også her H. P. Clausens definition af førstehåndskilde: ”En førstehåndskilde er da den kilde, som står den historiske virkelighed nærmest. Dens troværdighed eller oprigtighed kan bestemmes, uden der skal tages hensyn til dens afhængighed af andre kilder.” (Clausen 1999, 85)

understøtte B.S.' historie. Billederne fungerer på en sådan måde, at de bliver læserens bevis på, at det BS fortæller er sandheden. Der er for eksempel en billede-serie fra B.S.' tid på Rangerskolen i USA. Hvor læseren vil have mulighed for at se, at B.S. har gennemført Rangerskolen ved at se ham sidde på "tredje række bag det forreste skilt, lidt til højre." (Christiansen 2006, 59) *Et liv på kanten* indeholder en del billeder som alle refererer til den virkelighed, som B.S. omtaler. Eksempelvis er der på side 95 billeder af den mønt, som alle jægersoldater nu har som bevis på, at de *er* jægersoldater. Samtidigt er der på bogens side 295 afbildet det bevis, som B.S. modtog, da han endte sin tjeneste ved Jægerkorpset. *Et liv på kanten* indeholder en del billeder, hvoraf mange af dem netop viser de begivenheder, som B.S. beretter om i sin bog. Dertil er B.S. på forhånd en kendt person, og mange af de forhold som han beretter om i sin bog, er forhold som i forvejen vil være kendte for læseren.

5.3. Den humoristiske jægersoldat

Et liv på kanten omhandler i høj grad B.S.' liv i Jægerkorpset. Selv i den del af B.S.' fortælling, som omhandler hans barndom og ungdom, bliver Jægerkorpset nævnt. Historien er fortalt i retro perspektiv, og dette bliver især tydeligt i denne del af bogen. B.S. anvender analyserende sin tid i Jægerkorpset til at forklare bestemte hændelser. Effekten af dette bliver, at historien kommer til at fremstå meget determineret. På en sådan måde at B.S. allerede fra barn vidste, at han skulle være jægersoldat. Allerede på side 9 som er fortællingens første side bliver Jægerkorpset nævnt. B.S. fortæller om sit første møde med disse soldater. "Mens englene dalede ned fra himlen, forklarede han med hviskende, ærefrygtig stemme, at det var jægerne. Landets skrappeste soldater." (Christiansen 2004, 9) Dette citat viser to ting. For det første omtaler B.S. jægersoldaterne som engle, hvilket med forbehold må siges at være et begreb, der ikke normalt forbindes med det at være soldat. En engel vil normal defineres som en person, der er meget god eller hjælpsom. En person som opfører sig eksemplarisk eller en person, som kommer nogen til undsætning i en knibe. Nu kan det så diskuteres, om jægersoldatens gerning skal opfattes på denne måde, og dette vil altid være et spørgsmål om nuancer og om individuelle holdninger. Men hvorfor anvender B.S. dette begreb? Den indlysende årsag ville være, at dette er B.S.' egen opfattelse af Jægerkorpset, at en jægersoldats gerning er at hjælpe og komme til undsætning. Men jeg mener bestemt

ikke, at dette er den eneste årsag til, at B.S. har valgt dette begreb til at beskrive sit første møde med jægersoldaterne. Effekten af dette ellers meget simple ord bliver, at også læserens opfattelse af jægersoldaten bliver determineret. Således at læseren igennem historien vil kunne få samme syn på Jægerkorpset og derved acceptere Jægerkorpsets betingelser og i sidste ende - meget groft formuleret - acceptere krig. For det andet viser citatet tydeligt den determination som fortællingen er præget af. B.S. skulle selv blive en af disse engle.

På side 15 fortæller B.S. om sin tid i skolegården, og også denne bliver sat i forbindelse med B.S.' tid i Jægerkorpset.

”Gode alliancer bliver en nødvendighed, og dine sanser for potentielt ’farlige’ situationer bliver skærpet. Siden har jeg flere gange overvejet, om jeg i virkeligheden startede min træning som jægersoldat allerede i skolegården i Oksbøl skole. Det var i hvert fald et højspændt, uforudsigeligt og nådeløst område – ikke uden lighedspunkter med de kampzoner, jeg senere skulle komme til at operere i.”
Christiansen 2004, 15)

Første del af *Et liv på kanten* indeholder rigeligt disse beskrivelser, hvor B.S. drager paralleller fra sin barndom/ungdom til sin tid i Jægerkorpset. Og i forhold til den resterende del af bogen bliver Jægerkorpset den faktor som binder historien sammen. Det er kun en ganske lille del af bogen, som omhandler den private B.S.. Den B.S. som ikke sættes sammen med Jægerkorpset. Derfor handler meget for ikke at sige det meste af *Et liv på kanten* også om B.S.' karriere. Kondrup taler om en decideret karrierebeskrivelse. Denne definerer Kondrup som en undergenre til selvbiografien. Fordi denne kun beskriver et enkelt aspekt af forfatterens liv. Hvorimod selvbiografien netop tilstræber at beskrive hele den selvbiograferendes liv. Men lige så vigtigt skriver Kondrup, at selvbiografien må medtage de begivenheder som har haft afgørende indflydelse på forfatterens liv, samt de sammenhænge som har båret hans/hendes liv. Og det er, hvad B.S. har gjort. Han har inddraget de begivenheder, som har haft den største betydning for hans liv, eksempel hans første møde med englenerne. Samtidig har han fortalt om de

sammenhænge, som har gjort, at han valgte en karriere inden for Jægerkorpset. At det var værnepligten som gjorde, at han forblev i militæret. Derfor mener jeg heller ikke, at *Et liv på kanten* er en decideret karrierebeskrivelse. For selvom Jægerkorpset fylder meget, så indeholder bogen stadig de ligeså vigtige sammenhænge, som er en vigtig del af selvbiografien.

På trods af at karrieren fylder rigtigt meget i *Et liv på kanten* indeholder bogen ligeledes afsnit, som omhandler den mere private side af B.S.. Som for eksempel kapitlet 'Far'. Og dog - B.S. beretter ganske kort om sin datters fødsel, men han relaterer denne oplevelse til sit erhverv og til sin rolle som soldat. "Bliver du en bedre eller dårligere soldat af at få børn? Spørgsmålet er nærliggende, da jobbet i sidste ende handler om at give sit liv for noget andet end familien og de nære. Hvis du ryster på hånden, fordi du er bange for, at dine børn skal miste deres far, er risikoen for at lave fejl eller blive dræbt større, og dermed er du en dårligere soldat. På mig virkede det omvendt. Jeg blev mere fokuseret på at gøre arbejdet ordentligt." (Christiansen 2004, 229) B.S. sætter sin datters fødsel i relation til sit arbejde og forklarer, hvilke konsekvenser dette havde for ham - han blev en bedre soldat.

B.S.' fortælling indeholder også andre korte beskrivelser af begivenheder fra hans private liv, som for eksempel skilsmissen fra hans første kone, ægteskabet med hans anden kone Karin samt fødslen af hans to andre børn. Disse begivenheder fylder dog i forhold til hans arbejde ganske lidt, og også i disse beretninger, opleves der en tendens til, at B.S. inddrager arbejdslivet i det civile liv. For eksempel i afsnittet 'Robert', der omhandler fødslen af B.S.' søn. "Karin var ved at forbløde. Jeg kunne se, at hun havde blødt længe – hun var kold og bleg, og pulsen var svag. Så gik det stærkt. Efter at have løbet et par gange rundt om mig selv, fik jeg slået kontakten over på 'elitesoldat' og begyndte at handle i overensstemmelse med de klare og rationelle handlingsmønstre, der havde præget hele mit professionelle liv." (Christiansen 2004, 285) B.S. gør det tydeligt, at det var hans jægerdel, som tog over og hans erfaring fra Jægerkorpset, der efter hans mening var med til at redde Karins liv. "Straks vi var nede i ambulancen, bad jeg Falck- folkene om at lægge et saltvandsdrop på Karin, så hun ikke skulle gå i chok..." Samtidig anvender B.S. fødslen til at illustrere, hvilken person han – i kraft af sin karriere – er, og at det, er det som er med til at gøre ham speciel. Det som gør ham anderledes, og det som

er med til at skille ham ud fra mængden. Derudover er citatet ligeledes med til at vise, hvordan andre opfatter og respekterer B.S.

”Jeg havde en anden overlevelsesstrategi. Jeg insisterede på at få udleveret og læse instruktionsbøger til de mange apparater og dropmekanismer, der var i gang på afdelingen. Jeg satte mig ind i det hele og sørgede for altid at være til stede, når en sygeplejerske skulle lægge drop på Robert, eller der skulle stilles på apparaterne. Snart fik jeg navnet ’inspektøren’ blandt sygeplejerskerne, men jeg er sikker på, at det var kærligt ment. I hvert fald blev jeg flere gange spurgt til råds eller bedt om at hjælpe til.” (Christiansen 2004, 287)

På trods af at *Et liv på kanten* indeholder mindre afsnit omkring den private B.S, så formår B.S. stadig at få anvendt disse begivenheder til at beskrive sin karriere som jægersoldat. Således får B.S. fremmanet et billede af jægersoldaten som en stærk, handlekraftig og dog menneskelig person. Dertil er det interessant at se på, hvilke oplevelser det er, at B.S. har valgt at tage med i sin bog. Det viser sig, at der i de fleste tilfælde er tale om oplevelser, hvor B.S. enten har kunnet anvende sin erfaring fra Jægerkorpset eller begivenheder, hvor han har betydet noget for andre. B.S. viser i den grad ved hjælp af de begivenheder, som bogen indeholder, at man uanset situationens omfang kan regne med ham og stole på ham, hvilket følgende citat er et udmærket eksempel på.

”Den første aften, jeg sad med Robert i armene, tilkoblet iltapparat, gik der ild i sygehuset. Alle skulle evakueres. Jeg var stadig i indre alarmberedskab, og jeg overlod Robert til Karin og løb mod strømmen af mennesker, der hastede mod udgangen. Jeg ville finde ud af, hvor ilden var, så jeg kunne få et hurtigt overblik over situationen. Jeg konstaterede hurtigt, at der heldigvis ville gå et stykke tid, før neonatalafdelingen ville

være i fare. Vi fik hurtigt stablet et evakueringshold på benene, der kunne hjælpe med at bære babyerne ud.” (Christiansen 2004, 288)

Den sidste del af *Et liv på kanten* omhandler ikke B.S.’ tid i Jægerkorpset, men derimod den karriere han fik efter endt tjeneste. Men dette gør ikke, at læseren bliver bedre bekendt med den private B.S.. Derimod fortsætter B.S. sin beretning om sin karriere, hvor han netop anvender sin erfaring fra Jægerkorpset. Kondrup foreslår, at en karrierebeskrivelse godt kan læses som en regulær selvbiografi, hvis professionen er et udtryk for en udsædvanlig stor og samlet lidenskab. Og det mener jeg bestemt, at *Et liv på kanten* giver udtryk for. B.S. viser, at Jægerkorpset ikke blot er en karriere men en livsstil. Og det må kunne konstateres, at karrieren fylder meget også i det private med for eksempel udtryk som ’Den store jæger’, hvilket er B.S.’ betegnelse for Gud. Og dog giver B.S. i bogens afslutning eksplicit og alligevel meget symbolsk udtryk for, hvad det er, som betyder mest for ham. Det allersidste ord i *Et liv på kanten* er far.

”Lige inden jeg skulle i seng, gennemgik jeg morgendagen i hovedet. Hvad jeg skulle nå, og hvad jeg skulle sørge for. Det var ikke meget. Jeg skulle være sammen med min familie, og der var ikke noget, jeg hellere ville. Dagen måtte bringe, hvad den ville. Jeg vidste dog med sikkerhed, hvordan den ville begynde. Børnene ville stå op og spæne ud til fryseren for at kigge til gedden, der nu lå der og fyldte godt op. Resten af dagen ville de fortælle alle, de mødte, at de havde fanget verdens største fisk sammen med deres far.” (Christiansen 2004, 364)

Jægerkorpset fylder meget i fortællingen, og bliver som også før nævnt anvendt i næsten alle tænkelige begivenheder, netop for at vise det intense forhold B.S. har til sin karriere. Men jeg mener også, at B.S. anvender sin militær-viden i en helt anden kontekst, som mere omhandler de narrative forhold. Jeg mener, at B.S. helt bevidst anvender humor som en retorisk strategi også i forhold til sin militær-viden. Et eksempel ses på

side 43: ”I Sønderborg lærte jeg – ud over afgangs- og ankomsttider for spritruen – de første og vigtigste begreber om indlæring og pædagogiske principper.” (Christiansen 2004, 43) B.S. fortæller om episoder fra sit liv, og dertil giver han læseren en som sådan irrelevant oplysning, som kunne undværes. De relevante oplysninger i overstående citat må være, at B.S. lærte om indlæring og pædagogik, og ikke at han lærte afgangs- og ankomsttider for spritruen. Men disse irrelevante oplysninger gør netop, at B.S. fortælling bliver mere underholdende, idet han på denne måde anvender humor, når han fortæller sin historie. B.S. anvender samme retorik igennem hele fortællingen, og det giver fortællingen en højere underholdningsværdi. B.S. fastholder læseren, og han gør en irrelevant oplysning relevant og humoristisk eksempelvis på side 19. B.S. fortæller om sin fars insisteren på, at B.S. skulle stå ret op når han tog strømper på, en disciplin som han stadig kan den dag i dag. ”Jeg sender en taknemlig tanke til min far hver gang. Desværre findes der ingen store internationale mesterskaber i ’opretstående sokkepåtægning for aldrende elitesoldater’. Hvis der gjorde, ville jeg helt sikkert ligge i top tre.” (Christiansen 2004, 19) Samtidig anvender B.S. humoren til at nedtone alvoren i sit job som igen viser, hvilken person B.S. er eller gerne vil fremstå som. For eksempel anvender B.S. humor i det ellers alvorlige afsnit ’Døden i rygsækken’. Afsnittet omhandler døden, og at en jægersoldat altid må have styr på sine sager, inden han skal i krig. Og at det for B.S. er vigtigt, at Karin ved, at der er en risiko for, at han ikke kommer hjem, og at hun derfor er forberedt på dette. ”Fokusere på det gode, vi havde sammen, i stedet for at lade sig trække ned af sorgen. Sådan vil jeg gerne have, at hun ser det. Hvis hun ikke er glad, kan hun ikke leve sit liv, og hun kan heller ikke være noget for børnene. Og så kan det jo være, at hun får mulighed for at prøve en mand uden overskæg.” (Christiansen 2004, 111-112) Igen giver den irrelevante oplysning en humoristisk vinkel på en ellers alvorlig risiko, hvilket implicit giver en ny dimension til B.S.. Han er jægersoldat og han er humoristisk.

5.4. Du og jeg

Ifølge Kondrup er selvbiografien jeg’ets genre frem for nogen, og den ideelle selvbiografi vil være skrevet i jeg-form. Som et sprogligt udtryk for, at den selvbiograferende anerkender og udnytter denne mulighed, som giver et subjektivitetsprivilegium. Forfatteren kan fortælle om det, som ingen andre kan vide.

Og det gør B.S.. Han fortæller om det, som kun han ved inden for de mulige rammer. Men *Et liv på kanten* er ikke udelukkende skrevet i jeg-form. Kondrup anerkender den mulighed, at nogle forfattere holder sin fortælling i anden person, men han har ikke yderligere behandlet denne mulighed. ”Ganske vist har ingen til dato udnyttet denne mulighed (bortset fra enkelte passager, fx hos Rousseau), men den eksisterer.” (Kondrup 1982, 30) Og jeg vil tilføje, at ej heller i *Erindrings udveje* har Kondrup behandlet denne mulighed. Men B.S. har i en del af *Et liv på kanten* valgt at anvende ’du’. Jeg mener, at der er flere årsager til dette valg, og at ’du’ indeholder mere end et aspekt.

Jeg mener i den grad, at *Et liv på kanten* indeholder en selvhjælpsdel dog ikke som en selvstændig del. B.S. har i sin egen fortælling indvævet denne selvhjælpsdel, hvor læseren kan finde motivation eller råd til at forbedre sit eget liv. Og i forhold til dette har B.S. anvendt ’du’, for på denne måde at tale direkte til læseren. Et eksempel ses på side 67. B.S. fortæller om nogle af de øvelser, som han skulle igennem som aspirant i Jægerkorpset. ”Ingen vidste, hvad der skulle ske om lidt, og efter hver øvelse var alle sikre på, at deres krop havde nået sin yderste grænse. Så kom næste øvelse.” (Christiansen 2004, 67) Først fortæller B.S. om sin historie, og herefter analyserer han oplevelsen.

”Når du bliver presset til det yderste, og ikke aner, hvad der skal ske om lidt, bliver du enten meget stresset, eller også lærer du at tage tingene som de kommer. Du bliver nødt til at tvinge dig selv til ikke at tænke fremad. I starten gør hjernen modstand. Den er vant til at analysere og lægge planer. Normalt er nuet en forlængelse af det, der lige er sket, og en begyndelse på det, der skal ske lige om lidt. Sådan arbejder hjernen. Men hvis du er heldig, giver den på et tidspunkt op og overlader dig til at fokusere 100 procent på det, du fortager dig.” (Christiansen 2004, 67)

Men citatet indeholder mere end blot end analyse af B.S.’ oplevelser. B.S. anvender ’du’, det vil sige, at han henvender sig direkte til læseren. Udover at fortælle om den konkrete

hændelse, sætter B.S. hændelsen i perspektiv, og samtidig fortæller han læseren, hvad han/hun kan gøre, hvis han/hun skulle komme i en sådan situation. B.S. vil på denne måde motivere eller hjælpe læseren ved at gøre sin egen erfaring relevant for læseren. Derfor anvender B.S. pronomenet 'du'. Et andet eksempel ses på side 169. "Jeg gik på arbejde som enhver anden. Der var ikke noget nyt, stort mål i horisonten, jeg kunne arbejde hen imod, og der var kun mig selv til at presse på og skabe motivation og fremdrift i mit liv." (Christiansen 2004, 169) B.S. fortæller om det punkt i sit liv, hvor han var ved at gå i stå i forhold til sit arbejde. Hvorefter B.S. sætter disse forhold i perspektiv, og han gør sine erfaringer relevante for læseren. "Den slags kan være altødelæggende for et liv. Hvis det ikke lykkes at skabe en ny fremdrift i dit liv, mister du balancen. Som et fly, der flyver langsommere og langsommere for til sidst at 'stalle' og falde ned, fordi det ikke længere har fart nok på til at holde sig flyvende." (Christiansen 2004, 169) B.S. henvender sig direkte til læseren ved at dele sin erfaring for på den måde at hjælpe/motivere læseren, hvis han/hun har stået eller står i samme situation. B.S. gør det tydeligt for læseren, hvordan han kom ud af sin krise. Dette gør han meget beskrivende og metaforisk. B.S. sammenligner menneskelig krise med et fly, der 'staller' og til sidst falder ned. Igen det militærsprog, som B.S. anvender i sin bog. Og ved at anvende dette understreger B.S., at det at være jagersoldat ikke blot er et job, der er en måde at leve sit liv på.

Et liv på kanten indeholder en del af disse selvhjælpspassager, hvor B.S. skifter fra 'jeg' til 'du'. Det skaber kontakt mellem B.S. og læseren. B.S. tilbyder læseren sin hjælp. Samtidig skaber B.S. ved at anvende 'du' en nærhed mellem sig selv og læseren. 'Du' er netop hentet fra den personlige ansigts-til-ansigts situation, der markerer nærhed mellem deltagerne, og derfor vil læserens oplevelse også få en anden dimension, når B.S. anvender 'du' i forhold til, hvad det er læseren får ud af at læse bogen. Læseren får ikke blot mulighed for at læse om B.S.' liv, men også mulighed for at hjælpe/motivere sig selv til at opnå et bedre liv.

Jeg mener dog ikke, at det er tilstrækkeligt at konkludere at B.S. anvender 'du' i forhold til selvhjælpsdelen. Jeg mener, at B.S. i den grad også anvender 'du' i forhold til at intensivere læserens oplevelse af de begivenheder, som han beretter om. Dette handler også om, at B.S. anvender 'du' på en måde, hvor læseren bedre kan identificere sig med 'jeg'et i fortællingen. B.S. også anvender 'du', når det ikke direkte handler om at motivere

eller hjælpe læseren. Et eksempel på dette ses på side 137 ”Normalt udløste vi vores faldskærme i 800 meters højde. På det tidspunkt falder du med cirka 50 meter i sekundet, hvis du ligger rigtigt i luften. Det giver dig 16 sekunder, før du rammer jorden. Derfra kan du trække i hvert fald 5-6 sekunder, da det på det tidspunkt bliver for sent at gøre noget ved situationen.” (Christiansen 2004, 137) ’Du’ markerer igen nærhed mellem B.S. og læseren. B.S. henvender sig direkte til læseren, og han forklarer hver enkelt læser, hvad der kan ske, hvis faldskærmen ikke udløser sig på det rigtige tidspunkt. Ved at B.S. anvender ’du’ trækker han ligeledes læseren med ind i sin fortælling, og han giver læseren mulighed for at opleve, hvordan det føles når faldskærmen ikke udløser sig. Dette giver læseren mulighed for bedre at leve sig ind i B.S.’ oplevelser. Endnu et eksempel ses på side 164. B.S. fortæller først om den konkrete begivenhed i jeg-form ”Hver gang de andre fik pause, blev jeg sammen med en lille gruppe sendt af sted for at kigge terrænet ud.” (Christiansen 2004, 164) Herefter skifter B.S. til ’du’ og efterfølgende skrifter han til jeg-form igen ”Det er næsten umuligt at finde ud af, hvor hurtigt du bevæger dig, når du er pakket ind i noget, der mest af alt ligner regnskov, mangrove og sump, og du går i vand til livet. Alle de normale tommelfingerregler bliver sat ud af kraft, men jeg begyndte at tælle skridt for at holde trit med, hvor vi befandt os.” (Christiansen 2004, 164) Oplevelsen er B.S.’, men han deler den med læseren på en helt anden måde end, hvis han udelukkende havde anvendt jeg-form. ’Du’ gør, at oplevelsen ikke blot bliver B.S.’ men også læserens. Oplevelsen bliver intensiveret ved, at B.S. anvender ’du’. B.S. inviterer læseren med på øvelse, og han giver læseren mulighed for at opleve en lille del af, hvad det vil sige at være Ranger i USA.

I forhold til forfatterens subjektprivilegium mener jeg ikke, at B.S. sætter sig ud over dette. Begivenhederne og oplevelserne tilhører stadig B.S.. Han fortæller om det som ingen andre kan vide, men han deler dette med læseren på en sådan måde, at læseren får en følelse af at være en del af B.S.’ oplevelser. Dertil skaber ’du’ den personlige kontakt. Det samme gør sig gældende i forhold til selvhjælpsdelen. B.S. tager udgangspunkt i sine egne oplevelser, og han sætter disse i perspektiv således, at de bliver anvendelige for læseren i forhold til blandt andet motivation. Jeg vil understrege, at selvhjælpsdelen især giver mening, hvis denne sættes i relation til B.S.’ virksomhed. Som jeg også har gennemgået arbejder B.S. i dag som coach og rådgiver, hvor han holder foredrag og kurser for både virksomheder og private. Derfor er det heller ikke

overraskende at finde denne selvhjælpsdel i hans bog. Jeg har også sat denne selvhjælpsdel i forhold til den respons, som B.S. har fået fra læserne. Her er det tydeligt, at læseren har fået en oplevelse, som ikke blot handler om at læse om B.S.' liv. Læseren har fået noget ekstra. Jeg er opmærksom på, at der kan være manipuleret med læsernes responser. Dette ændrer dog ikke ved det faktum, at B.S.' bog i den grad også handler om selvhjælp og motivation.

5.5. Billedernes retorik

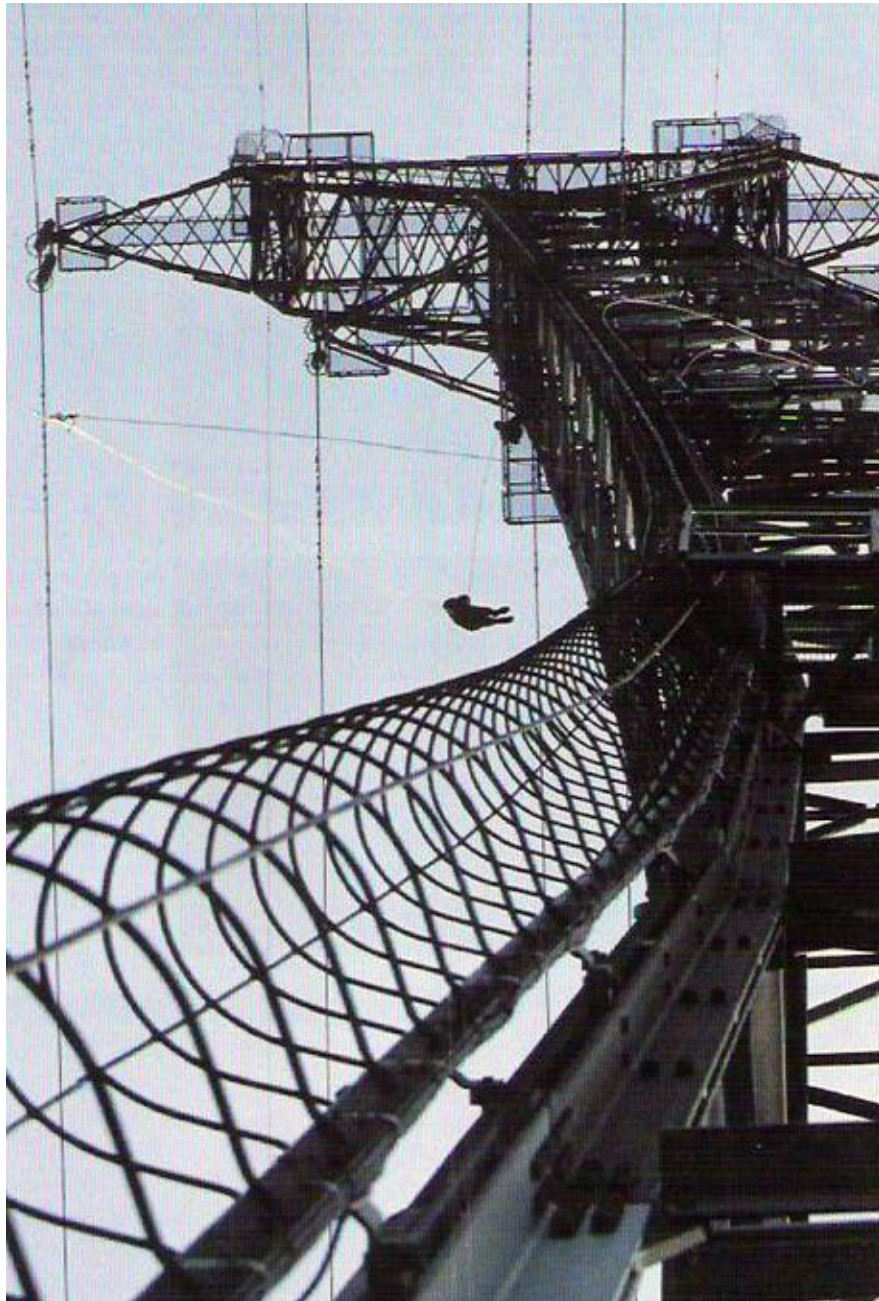
Jeg har valgt også at inddrage billedernes retoriske kraft i analysen. Udover at de understreger sandhedsværdien i bogen, mener jeg også, at billederne tillægger fortællingen en anden vinkel. Denne er essentiel i forhold til den selvbiografiske genre, især, hvis den sættes i forbindelse med begrebet den selvbiografiske pagt, pagten mellem B.S. og læseren. Billedets retoriske kraft og karakter beror især på dets ikoniske kraft, som giver mulighed for at skabe visuelt selvsyn. Det vil sige, at billederne i sig selv stiller tingene for beskuerens øjne. Dette selvsyn bliver kaldt for enten *evidens* eller *medieret evidentia* og beror på fire retoriske kvaliteter. Nærvær, realisme og dokumentation, umiddelbarhed og fortætning. (Kjeldsen 2009, 294) Nærvær handler om at ”Jo, nærmere noget føles, desto stærkere oplever vi det” (Kjeldsen 2009, 294) I forhold til noget der formidles på tryk i abstrakte sætninger eller ord, som kan virke fjernt eller abstrakt, forekommer billeder af konkrete hændelser som nære og vedkommende. Dette skyldes en tæt sammenhæng mellem nærhed, vigtighed og handling.”Jo nærmere noget er, desto mere vedkommende og vigtigt forekommer det, og desto stærkere inviterer det til handling.” (Kjeldsen 2009, 294) Dertil er billedets nærhed i forhold til den skrevne tekst svær at overse, og derfor appellerer billedet stærkere til emotioner og handling. Dette hænger sammen med billedets evne til blandt andet at skabe tilsyneladende korrekt *retorisk realisme*. (Kjeldsen 2009, 295)

Den selvbiografiske pagt betyder netop, at læseren får mulighed for at læse en historie som forgår i læserens egen sfære. Samtidigt tilbyder selvbiografien læseren muligheden for at se, hvad der kan lade sig gøre i læserens egen verden. På side 180 ses et billede af B.S., hvor han har indtaget øverste plads på podiet med en guldmedalje om halsen. Jeg har tidligere argumenteret for, at *Et liv på kanten* især indeholder en motiverende eller selvhjælps del. B.S. anvender sin egen historie til at motivere læseren

til at hjælpe sig selv. Her mener jeg, at det er essentielt at inddrage billederne. Ved at B.S. har indsat billederne som for eksempel på side 180 viser han læseren, hvad han/hun kan opnå ved at leve efter hans livsfilosofi, læseren får mulighed for at opleve, hvordan det er at stå på podiets øverste plads.

Billedet gør netop denne oplevelse mere nærværende for læseren, frem for at B.S. blot havde beskrevet begivenheden med ord. Og med dette nærvær kommer - som også nævnt – handling. Billedet skal altså få læseren til at handle, at lave sit liv om. Samtidig har billederne også den virkning, at læseren i højere grad bliver en del af B.S.' sfære. Billederne gør, at B.S.' fortælling bliver mere vedkommende, at læseren i højere grad oplever den selvbiografiske pagt som han/hun har indgået med B.S.. Hvor historien er konstrueret på de samme betingelser, som gælder i virkeligheden, billederne udøver retorisk realisme. Og det gør de "...fordi det, de viser, ligner virkeligheden eller har en vis form for virkelhedspræg." (Kjeldsen 2009, 295) Og "Derfor kan billeder fremkalde responser, som minder om dem, det viste ville have fremkaldt i virkeligheden." (Kjeldsen 2009, 295) På side 210 ses et billede af B.S. hængende fra en 150 m høj elmast, billedet er taget i frøperspektiv.

Billedet giver læseren en helt anden oplevelse, end hvis B.S. blot havde skrevet om rappelling. Billedet kan bedre give læseren indtrykket af at være der selv. Billedet "...giver modtageren en oplevelse, der ligner den oplevelse, vedkommende kunne have haft i virkeligheden." (Kjeldsen 2009, 296) Det vil sige, at læseren trygt kan sidde i sin egen stue og opleve den frygt/spænding som B.S. havde, da han rappellede fra den 150 m høje elmast.

De mange billeder i bogen indeholder også en anden kvalitet set i forhold til læseren. Billederne giver læseren en umiddelbar oplevelse. Det vil sige, at ”I modsætning til skriftlige tekster opfattes og (be)gribes billeder i én synshandling. Billeder kan gøre deres virkning, før vi er bevidste om deres nærvær, fordi de appellerer mere til den intuitive opfattelse af følelser end til den bevidste tanke.” (Kjeldsen 2009, 297) Billederne vil igen forstærke virkningen af B.S.’ fortælling. Dertil bliver den oplevelse som billederne giver mere umiddelbar således, at læseren ikke nødvendigvis behøver at vente på oplevelsen. Når B.S. beskriver en begivenhed i bogen vil det unægtelig tage længere tid for læseren at forstå situationen i forhold til et billede. B.S. fortæller for eksempel om sine oplevelser i Sarajevo. ”Ødelæggelserne var en slags endelig bekræftelse på meningsløsheden i det, der var foregået, men midt i al tristheden følte jeg også en glæde og stolthed ved at være en del af dem, der gjorde noget for at stoppe dette vanvid.” (Christiansen 2004, 234) B.S. fortæller læseren, hvad han følte, og hvad han oplevede i Sarajevo. Trods det vil det være svært for læseren at forestille sig de ødelæggelser han oplevede. På side 307 får læseren dog mulighed for bedre at danne sig en forestilling omkring, hvad det var B.S. oplevede.

Billedet viser B.S. som står foran en ødelagt bygning, læseren får den omtalte ødelæggelse at se. Dette billede vil umiddelbart virke stærkere og hurtigere end når blot B.S. fortæller om ødelæggelserne. På samme måde virker billedet nedenunder. Billedet viser seks smilende børn som står foran ødelagte bygninger. Her får læseren igen mulighed for, at få en forstærket oplevelse af B.S.' historie. Samtidigt får læseren syn for, hvorfor B.S. var stolt af at deltage i krigen. Børnene på billedet smiler, og der er fred.

På denne måde bliver B.S.' oplevelser mere præcise og sandsynligvis også mere - for læseren - emotionelt appellerende. Således kan billeder skabe emotionel fortætning, det vil sige, at læseren eller beskueren reagerer på billederne. Med andre ord at: "Vi reagerer altså på billeder med evidens på en måde, som er analog til den måde, vi ville reagere, hvis vi i virkeligheden så det, som vises." (Kjeldsen 2009, 299)

På side 58 ses forskellige billeder af B.S.' tid på Rangerskolen i USA. Nederst på siden ses et billede af soldater liggende i mudder, øvelsen kaldes The Worm Pit.

På side 156 beskriver B.S., hvad begrebet Wormpit-træning indeholder.

”Turen gennem dette helvede begyndte med utallige kropshævninger op til en rafte i cirka to en halv meters højde – hvis en enkelt kom ud af takt eller faldt ned skulle alle starte forfra. Når armene ikke længere lystrede og bare hang slatne ned langs siden, blev du sendt ned i muddret. 30 meter på maven i det isende kolde vand under gammel, rusten pigtråd. Pigtråden var spændt ud mellem 0 og 20 centimeter over vand/mudder-overfladen, og den sidste del skulle forceres på ryggen i den famøse krabbekravl. Valget stod mellem at få flænset sin barberede isse af pigtråden eller acceptere at trække det mudrede vand med ind i din gispende vejtrækning en gang i mellem. Overalt hørtes voldsomme hosteanfald, og ofte var der folk foran dig, der kastede op i vandet. Med en puls, der hele tiden bankede op imod det maksimale, kunne du ikke undgå at sluge en del af deres efterladenskaber.” (Christiansen 2004, 156)

På trods af denne meget detaljerede beskrivelse, vil billedserien kun forstærke læserens oplevelse. Ved hjælp af billederne får læseren med egne øjne at se, hvad det var B.S. skulle igennem. Samtidig får læseren den umiddelbare oplevelse af at være i Wormpittten. Dertil får læseren mulighed for at opleve den samme formodentlige

lidelse eller smerte som B.S. havde. Ydermere giver billedet også læseren en forståelse af, hvilken person B.S. er. Billedet indeholder også argumentativ fortætning at "... et billede eller visse træk i et billede kan udlæse en omfattende rationel eller argumentativ respons, eksempelvis ræsonnement." (Kjeldsen 2009, 299) Jeg mener ikke, at B.S. har lagt skjul på, hvordan han ønsker at blive opfattet på den måde, at B.S. ved hjælp af sin fortælling danner det hele billede af sin person. Således at han tydeligt giver udtryk for, hvilken person han er. Billederne er med til at tydeliggøre B.S.' personlighed. Læseren læser ikke blot om, hvad det er B.S. har været igennem, læseren får også dette at se. Og ved at læseren med egne øjne ser Wormpitten vil denne sandsynligt også komme frem til det ræsonnement, at B.S. må have en ekstrem viljestyrke og en ekstrem udholdenhed. Og er det ikke B.S.' ønske, at læseren vil opfatte ham som en stærk fysisk og psykisk person?

5.6. Sammenfatning

Det er igennem mit arbejde med et liv på kanten blevet tydeligt, at bogen indeholder elementer, som også er at finde i den litterære selvbiografi, men at bogen også indeholder dele som absolut har krævet en udvidelse af selvbiografens definition. Dertil er det blevet tydeligt, at *Et liv på kanten* indeholder aspekter, som har krævet en til dels vanskelig stillingtagen for eksempel anvendelsen af joint-author, anvendelsen af 'du' og de mange billeder i bogen.

Et liv på kanten er ikke udelukkende skrevet af B.S. og ej heller er fortællingens narrative dele udelukkende B.S.' fortjeneste. Men historien tilhører B.S. og fortælling er fortalt i delvist jeg-form. Derfor mener jeg også, at bogen er en selvbiografi og ikke en biografi. Og at det derfor også etisk kan forsvares at udgive bogen som et selvbiografisk værk. Jeg mener ikke, at der i dette tilfælde er tale om bedrageri, idet læseren bliver gjort opmærksom på, at *Et liv på kanten* er fortalt til Vestergaard.

Derudover kan jeg konkludere at på trods af, at B.S.' karriere fylder rigeligt i bogen, så er der ikke tale om en karrierebeskrivelse. B.S. anvender derimod Jægerkorpset til at manifestere ham selv, som den person han er. Således at Jægerkorpset ikke blot er et arbejde, der er en livsstil. *Et liv på kanten* indeholder også enkelte afsnit, der ikke omhandler karriere men derimod den private B.S. Og dog anvender B.S. disse private begivenheder til at illustrere hvem han er som person. B.S.

giver i den grad udtryk for i sin bog, at han er jægersoldat, hvilket er med til at indikere, hvem B.S. er som person. Han anvender sin jægerdel på en sådan måde, at det får ham til at fremstå som en hård og handlekraftig person. Samtidig anvender han jægerdelen til at vise, at han også er humoristisk. Og han får igennem sine udvalgte begivenheder vist at han er til at stole på, hvilket i sidste ende også er med til at styrke bogens autenticitet. Samtidig får B.S. specielt ved hjælp af afslutningen, vist læseren, hvad det er, som betyder mest for ham.

Jeg kan ligeledes konstatere, at billederne i *Et liv på kanten* i den grad er en bevidst retorisk strategi. Billederne er i overført betydning med til at vise og dokumentere, hvem B.S. er, og hvad han har oplevet. Billederne bliver dertil anvendt til at inddrage læseren i fortællingen, og til at styrke eller øge læserens oplevelse af fortællingen. Læseren kommer via billederne tættere på B.S. Billederne giver læseren en emotionel fortætning og en umiddelbar oplevelse. Derfor er billederne også med til at forstærke den selvbiografiske pagt som B.S. har indgået med læseren.

Dertil mener jeg at kunne konkludere at, *Et liv på kanten* indeholder en selvshjælpsdel, hvor B.S. eksplicit henvender sig til læseren ved at anvende 'du'. Dette fylder meget i bogen, fordi selvhjælpsdelen netop er indvævet i B.S.' egen historie. Der er derfor også umuligt at adskille de to dele. Det faktum at B.S. anvender 'du' i sin bog har stor betydning i forhold til læserens oplevelse af det fortalte. B.S. anvender 'du' til at komme tæt på læseren, og B.S. får derved skabt en tæt relation til læseren. På denne måde anvender B.S. sin egen fortælling med henblik på at hjælpe og motivere læseren. Jeg mener derfor ikke, at B.S. opgiver det subjektsprivilegium, som genren giver ham. På trods af at bogen ikke er holdt i udelukkende jeg-form, så anvender B.S. 'du' i sin egen historie og han lægger derfor heller ikke afstand til sin egen fortælling. B.S. anvender ikke 'du' for at tage afstand fra sin historie, derimod anvender han 'du' for at gøre fortællingen mere nærværende. Dertil er det også blevet tydeligt, at denne selvhjælpsdel er med til at gøre bogen interessant for et bredt publikum. Bogen indeholder fagsprog og koncentrerer sig også meget om Jægerkorpset. Motivationen og selvhjælpen gør dog, at bogen ikke udelukkende handler om det at være jægersoldat. B.S. giver sin erfaring videre på en sådan måde, at mennesker der ikke er jægersoldater også kan relatere og anvende denne.

Disse forhold må også sættes i relation til B.S.' nuværende beskæftigelse. Han blandt andet anvender sine erfaringer fra Jægerkorpset til at arbejde som coach og teambuilder, hvor han blandt andet tager ud og holder foredrag. *Et liv på kanten* bliver læserens om noget intime foredrag med hjælp og motivation. En meget præcis definering af *Et liv på kanten* vil derfor være en motiverende selvbiografisk selvhjælpsbog.

6. Konklusion

Jeg har i mine analyser arbejdet med selvbiografiske bøger, som ligger langt fra de litterære eller klassiske selvbiografier, som Kondrup har arbejdet med. Derfor har jeg også været nødt til at udvide Kondrups begrebsapparat, idet dette ikke har været tilstrækkeligt i forhold til mine analyser. Kondrup har netop arbejdet med litterære selvbiografier, men jeg mener dog, at hans begrebsapparat har vist sig at være udmærket i forhold til hensigten med mine analyser. Jeg må dog erkende, at det undertiden har været vanskeligt at arbejde med emnet, idet denne form for selvbiografi netop ikke tidligere har været udsat for en uddybende gennemgang. Dette har betydet, at jeg ofte har manglet for eksempel teori eller anden baggrundsviden om emnet. Jeg mener dog, at jeg trods dette ud fra mine analyser har formået at udarbejde en dækkende definition af den denne form for selvbiografi.

Det er i mit arbejde med begge bøger blevet tydeligt, at denne nye form for selvbiografi i den grad handler om markedskalkule, iscenesættelse og 'branding' af personlighed. Og at den litterære forståelse af selvbiografien måske derfor også er gået tabt. Hvor den traditionelle opfattelse af selvbiografien har beroet på især at forstå eller gøre rede for sig selv ved hjælp af sin fortid, handler den nye selvbiografi mere om at gøre rede for sig selv på en sådan måde, at det bliver interessant for læseren. Jeg mener, at selvbiografien i dag ikke udelukkende bliver udgivet på den selvbiograferendes præmisser. Der bliver i høj grad også taget hensyn til læseren. Og det er dette element, som er vigtigt i forhold til selvbiografiens popularitet, at der bliver taget hensyn til læseren og læserens behov. Selvbiografien er i dag blevet lettere tilgængelig og på samme tid er udbuddet af selvbiografier også blevet bredere. Der findes i dag selvbiografier for en hver smag, hvor den enkelte læser kan læse om det emne, som netop berører ham eller hende. Således er selvbiografien blevet mere specialiseret og differentieret i og med, at der er mange som udgiver selvbiografier. På samme tid har selvbiografierne også det til fælles, at de inddrager læseren i fortællingen på en sådan måde, at læseren bliver en del af fortællingen. Derved bliver selvbiografien også en intim og personlig oplevelse for læseren.

I Evensens tilfælde handler dette især om at give publikum det de vil have. Historien om Ruth Evensen samt et indblik i, hvad der foregår bag Faderhusets mure.

Derfor fylder Evensens egen historie ikke meget i bogen. Samme tendens gør sig gældende i B.S.' tilfælde. Nok fylder B.S.' egen historie meget, men især billederne og selvhjælpsdelen gør bogen mere tiltrækkende for læseren. Årsagen til hvorfor, der skal tages meget hensyn til læseren må uundgåeligt handle om markeds kalkule og størst mulig indtjening. Eftersom der efterhånden er mange om buddet må den selvbiograferende også gøre sit til, at hans/hendes bog vil sælge mest muligt. Og helst mere end de ti andre selvbiografier, der næsten dagligt bliver udgivet. Dertil er det igennem mine analyser blevet tydeligt, at både B.S. og Evensen anvender tydelige retoriske strategier i forhold til, hvorledes de ønsker at læseren skal opfatte dem. Evensen fremstår i sin bog – meget groft formuleret - som offer, hvorimod B.S. i sin bog fremstår som den stærke mand. Dette kan sættes i relation til begge parters på forhånd bestemte roller fra medierne, hvor Evensen er den forsømte datter og B.S. den stærke jægersoldat.

En anden vigtig tendens, som denne form for selvbiografi har medført er anvendelsen af den professionelle skribent. Jeg har arbejdet med dette i min analyse, og jeg har også sat spørgsmålstejn ved dette. I forhold til om selvbiografien i dette tilfælde bliver bedragerisk, og det mener jeg ikke er tilfældet. Alternativet til dette ses i form af Evensens selvbiografi. Og det kan konstateres, at B.S.' bog - alt andet lige - vil være at fortrække i forhold til indhold og sprog. Dertil vil jeg tilføje, at det nødvendigvis ikke er den professionelle skribent som udelukkende er med til at gøre selvbiografien bedragerisk, det kan lige så vel være den selvbiograferende som har indflydelse på dette.

Jeg har i begge tilfælde valgt at definere bøgerne som selvbiografier, idet de begge indeholder elementer, som hører til denne genre. Jeg mener dog ikke, at begrebet selvbiografi er tilstrækkeligt dækkende for denne form for bøger. Derudover mener jeg ikke, at denne form for selvbiografi skal forveksles med den litterære eller klassiske selvbiografi. Med udgangspunkt i mine analyser mener jeg, at begrebet den 'populærere' selvbiografi vil være at foretrække både på grund af indholdet, men også på grund af selvbiografiens andel på det danske bogmarked.

Afslutningsvis vil jeg understrege, at mine analyser ikke umiddelbart vil være tilstrækkelig dækkende i forhold til en fuldstændig genrebestemmelse af denne form for selvbiografi. Min analyse indeholder kun to af de mange former for selvbiografier som

næsten dagligt bliver udgivet. Derfor vil en mere dækkende genrebeskrivelse også kræve en større undersøgelse i forhold til disse former for selvbiografier. Jeg mener dog, at min undersøgelse er med til at understrege, at der eksisterer et behov for en større undersøgelse i forhold til en bred teoretisering af emnet.

7. Perspektivering

Jeg har i min indledning sat spørgsmålstegn ved, hvad det er, der gør selvbiografien så populær. Dette har jeg også fået svar på i mine analyser. Jeg har to analyseret to selvbiografiske bøger, og jeg har haft fokus på både forfatter og læser. Men jeg har ikke behandlet selvbiografien i forhold til de tendenser, som nu gør sig gældende i samfundet. En af disse tendenser er selvrealisering. Og jeg mener, at det kunne være interessant at sætte denne tendens i relation til selvbiografiens popularitet, for at undersøge om der kunne være en eventuel sammenhæng.

Selvrealisering handler blandt andet om anerkendelse. Ifølge Simon Laumann Jørgensen⁸ handler selvrealisering "...i høj grad om, at man vil anerkendes, og det er der jo kun andre til at gøre. Man ønsker at have et personligt særpræg." (Laumann Jørgensen) Dertil påpeger Laumann Jørgensen, at mennesket naturligt vil stræbe efter anerkendelse og værdsættelse. Det er i samfundet i dag vigtigt, at vi realiserer os selv det værende både i skolen på arbejdet og i privatlivet. Nutidens ideal er personlig udvikling gennem hele livet. Etnolog Kristine Marie Bovbjerg mener, at selvrealisering, personlig udvikling og selvudvikling er begreber, som i dag spiller en stor rolle i den vestlige verden, og det kan være en tendens, der kan være svær at komme udenom. "Man skal ville udvikling og selvrealisering. Det er omgivet af så positive ord, at hvis man ikke ønsker at være en del af det, så må man jo være en taber og mangle selvanerkendelse." (Bovbjerg) Jan Tønnesvang⁹ mener, at denne selvrealiserings tendens skaber en meget stærk individualisering, hvor mange er overdrevent optaget af deres egen selvscenesættelse. Denne selvrealiseringstendens har allerede haft indflydelse på salget af bøger. Salget af for eksempel selvhjælpsbøger har været kraftigt stigende de sidste år. "Det er i dag almindeligt, at danskere læser den såkaldte 'selvhjælpslitteratur', når de føler behov for hjælp til at klare livets udfordringer." (Eriksen 2006, 110)

Selvhjælpsbølgen startede for alvor i Danmark for alvor i 1960'erne og 1970'erne. Siden er det blevet en almindelig og udbredt opfattelse, at det enkelte menneske indeholder en medfødt indre kerne, som vi bør finde ind til og udvikle. Hvis vi gør dette, vil vi som mennesker blive autentiske, lykkelige og gode mennesker. Hvis

⁸ Postdoc, ph.d., cand.mag.

⁹ Professor MSO, cand.psyk

det lykkedes os at finde ind til denne indre kerne, vil vi bidrage til konfliktløsning, udbredelsen af bæredygtig levevis samt mindskelsen af psykisk og fysisk sygdom. (Eriksen 2006, 109) ”Danskerne har i høj grad taget selvudviklingstankegangen til sig i alle lag af samfundet, og mange danskere læser selvhjælpslitteratur, går i terapi og tager selvudviklingskurser i både privat og arbejdsmæssigt regi.” (Eriksen 2006, 109) Ifølge Carsten Rene Jørgensen¹⁰ er det typiske senmoderne menneske ”...ganske optaget af sig selv og sine muligheder for at få et godt og lykkeligt liv. Det er optaget af sin personlige historie (Hvordan og hvorfor er jeg blevet som jeg er?), sin unikke identitet eller personlighed (Hvem er jeg i virkeligheden? Hvordan adskiller jeg mig fra andre?), sine grænser og dybeste ønsker (Hvad har jeg virkelig lyst til? Hvor går mine grænser?), sine livsprojekter (Hvad er mine mål og fremtidsplaner?) sin fysiske og psykologiske sundhed (Spiser jeg tilstrækkeligt sundt? Er jeg blevet for fed? Er jeg god nok til at omgås andre?) og ikke mindst sine personlige talenter eller potentialer.” (Jørgensen 2006, 160)

Denne selvrealiserings tendens har bevirket, at man i stigende grad er blevet opmærksom på kulturens indflydelse på selvet. Hvordan forskellige kulturer adskiller sig i kraft af deres relative vægtning af henholdsvis det private, det offentlige og det kollektive selv. Det private selv henviser til, hvordan det enkelte menneske i en given kultur forstår sig selv. Det offentlige selv dækker, hvordan det enkelte menneske opleves af andre, imens det kollektive selv hænger sammen med individets medlemskab af forskellige sociale grupper og fællesskaber. (Jørgensen 2006, 168) Undersøgelser viser at de høj individualiserede vestlige samfund lægger vægt på det private og det offentlige selv, mens det kollektive selv betragtes som sekundært. (Jørgensen 2006, 169)

Et af de centrale kendetegn ved senmoderniteten, er at de klassiske samfundsinstanser til fundering af fælles værdier og oplevelse af mening undergraves. I det vestlige samfund har for eksempel kirken, og den religiøse fortælling der tidligere understøttede en fælles moral og det enkelte menneskes oplevelse af mening, mistet sin autoritet. Tilsvarende er de traditioner – som har fortalt os, hvad vi skulle gøre, med henvisning til, at sådan har vi altid gjort - blevet svækket. (Jørgensen 2006, 174) Jørgensen mener, at dette har efterladt et behov for nye autoritative instanser til at

¹⁰ Professor MSO, cand.psych., ph.d

understøtte menneskets oplevelser af stabilitet, tryghed, struktur, forudsigelighed og mening i verden. Jørgensen mener, at i et sådant samfund, der ikke længere kan tilbyde fælles, almindeligt accepterede metoder til at indkredse og realisere selvet og finde mening og stabile retningsanvisninger i livet, er en tidstypisk og umiddelbart ganske nærliggende løsning, at hvert enkelt individ kigger ind i sig selv for at finde mening og stabile løsninger på det gode liv. (Jørgensen 2006, 174)

Denne selvrealisering mener jeg, er en vigtig faktor, hvis man i samfundet vil søge en mulig forklaring på selvbiografiens popularitet både i forhold til den selvbiograferende og i forhold til læseren. Begrebet selvscenesættelse er essentielt, for det er det som selvbiografien handler om. Når den selvbiograferende udgiver sin bog vil han/hun få mulighed for at - igennem den personlige beretning - fortælle om, hvad det er, det har gjort ham/hende til den han/hun er i dag. Den selvbiograferende får mulighed for offentligt at fortælle om sit personlige særpræg. Dertil vil den selvbiograferende opnå anerkendelse for sin udgivelse. Det er reelt at konkludere, at jo højere salg jo mere anerkendelse vil den selvbiograferende opnå. Derfor er selvbiografien også den ideelle genre set i forhold til begrebet selvrealisering. Denne genre set i forhold til forfatteren giver mulighed for at få opfyldt et naturligt behov. Forfatteren får mulighed for at få svar på de spørgsmål, som er interessante for mange mennesker for eksempel, hvem er jeg, og hvordan er jeg blevet, til den jeg er? Samtidig er selvbiografien en oplagt mulighed for at finde og udvikle den medfødte indre kerne og derved blive et godt og lykkeligt menneske. Kulturelt giver denne forklaring ligeledes mening i forhold til det vestlige samfund. Mennesket lægger vægt på det individuelle og det offentlige selv. Selvbiografien er også her en oplagt mulighed for netop at offentliggøre det individuelle selv.

Denne tendens gør sig også gældende i forhold til læserens interesse i selvbiografien, og dette gælder ikke udelukkende de selvbiografier, som indeholder en selvhjælpsdel. Jørgensen påpeger, at samfundet i dag har et behov for nye autoritative instanser, til at understøtte menneskets oplevelser af blandt andet stabilitet, struktur og mening i verden. Jørgensen mener at det enkelte individ kan kigge ind i sig selv for at finde mening og stabile løsninger på det gode liv. Jeg mener dog også, at selvbiografien giver det enkelte menneske mulighed for at se, hvordan andre har formået at opnå det gode liv. At selvbiografien på denne måde kan gå ind og delvis erstatte den mangel på

autoritet. Den selvbiograferende tilhører netop samme sfære som læseren, og læseren får mulighed for at opleve, hvordan den selvbiograferende har skabt for eksempel mening i sin verden. Og da læseren og den selvbiograferende deler sfære, giver dette læseren mulighed for selv at gå ud og på samme måde skabe mening i sin egen verden. Specielt de selvbiografier som indeholder en selvhjælpsdel, kan fungere som det gode eksempel som for eksempel *Et liv på kanten*. Jeg vil dog understrege, at B.S. også selv skal ses som en del af denne selvrealisering tendens. Det billede som B.S. giver af sig selv i sin bog viser tydeligt, hvordan han gerne vil opfattes. Og B.S. har i den grad fået anerkendelse for sin bog, og han er i den grad blevet værdsat af forskellige læsere, som netop har fået noget ud af at læse hans bog. Her er det også vigtigt at understrege, at B.S. ikke blot er manden som har været jegersoldat, B.S. er et varemærke og en virksomhed, som netop specialiserer sig i selvrealisering. Jeg mener derfor også, at *Et liv på kanten* skal opfattes som en del af B.S. eget selvrealiserings projekt. Men også at de erfaringer som B.S. deler ud af - kan af læserens - anvendes til at få inspiration til, hvordan han/hun kan leve sit liv på en bedre og mere selvrealiseret måde. *Et liv på kanten* er mere end en selvhjælpsbog, det er også en personlig beretning fra den virkelige verden, hvilket er en del af den anden tendens i samfundet, som jeg mener, har haft indvirkning på selvbiografiens popularitet.

Jørgensen beskriver hvorledes Richard Sennett i 1978 argumenterede for, at det offentlige rum er uddøende i det moderne samfund, og at dette vil resultere i en udvidelse af det private rum. De metoder man anvender til at komme i kontakt med sig selv, benyttes da til at tegne et tilsvarende billede af sig selv i det offentlige rum. Der fremelskes da, hvad Sennett kalder en intimitetskult, hvor grænseløs ærlighed, autenticitet og selvafsløring ophæves til højeste målestok for troværdighed, sandhed og personlige kvaliteter. Grænsen mellem det private og det offentlige bliver porøs, og det private og offentlige vil stadig flyde mere ind over hinanden. Dette manifesterer sig blandt andet i det mange forskellige relativity-shows, følelsepornografiske afarter af human-interest stof (for eksempel tv-programmet *Sporløs*). Og ikke mindst i forventningen om at politikere og andre offentlige personer optræder i sammenhænge, hvor de viser sig som privat personer og såkaldte almindelige mennesker. (Jørgensen 2006, 169)

En af disse følelspornografiske afarter kunne også nemt være selvbiografien, hvor forfatterne netop udstiller sig selv og sit liv. Den grænseløse ærlighed, autenticitet og selvafsløring er samtidig selvbiografiens kendetegn, og bliver disse ikke også anvendt som målestok for blandt andet personlige kvaliteter? Således at den selvbiograferende - i kraft af at folk køber og læser hans/hendes fortælling - bliver bekræftet og opnår anerkendelse for at være troværdig og fortælle sandheden. Dertil kan også disse forventninger til politikerne og andre kendte anskues under selvbiografiens optik. Ved at udgive selvbiografierne får læserne mulighed for at opleve disse mennesker i et andet perspektiv, der ikke udelukkende handler om et politisk eller anden form for professionelt liv. Selvbiografien giver for eksempel politikerne mulighed for at vise en anden side af sig selv, den ikke politiske side. Ved at gøre dette for politikeren mulighed for at vise, at han/hun er menneske med følelser, hvilket kan være med til at styrke troværdigheden hos politikeren.

Set i dette perspektiv viser disse tendenser i samfundet, hvorfor selvbiografien er blevet så populær. Den populære selvbiografi opfylder behov både hos forfatteren og hos læseren. Dertil fortæller den populære selvbiografi også en del om samfundet og samfundets udvikling. Det private selv fylder mere og mere i offentligheden, og der er noget som tyder på, at det er det som offentligheden vil have, et kig ind i det private selv. Det vil sige, at selvbiografiens funktion - i dag - i den grad handler om at opfylde et behov - et selvrealiserings behov - både hos den selvbiograferende men også hos læseren. Samtidig kan selvbiografiens betydning i samfundet blandt andet tilskrives den mangel på mening i verden som nogle oplever. Selvbiografien bliver en opskrift på, hvorledes livet skal eller ikke skal leves. Og selvbiografien kan for læseren blive det nøglehul, som vi måske alle så gerne vil kigge igennem.

8. Resume

This master's thesis is about the popular autobiography. The autobiography was first defined as an actual genre between 1750 and 1850. Most of these autobiographies were written by men with either a literary or philosophic background. This period is today known as the autobiography's Golden Age due to among other things the work of Jean-Jacques Rousseaus and Johann Wolfgang von Goethes. In addition, Johann Gottfried von Herder in 1789 recommended an autobiographical anthology. This anthology (in six volumes, 1791-1810) was published by Herders student Johan Georg Müller. In Denmark, the autobiography has been known as a concept since 1824. In proportion to the number of published autobiographies Denmark has been well represented compared to the rest of Europe. Significant writhers such as Karen Blixen, George Brandes and Martin Andersen Nexø have all published an autobiography. But this is not the case when it comes to the theoretic work concerning the autobiographical genre. One of the Danish theoretician whom has worked with the genre is Johnny Kondrup. His main focus has been on the literary autobiographical novel.

The problem is that there has been a massive production of non literary autobiographical books in recent years. These non literary autobiographical books have been published by people who have minimal or no literary experience or education. In academic society or at the university these books do not have a good reputation. Consequently, we have a substantial part of literature which is not properly defined or dictated. Furthermore we only have theory that covers and works with the literary autobiography and the question is if this theory is applicable to this new form of autobiographies. The aim of this assignment is therefore to analyze and define two of such autobiographies. The assignment encompasses an analysis of the following books: *Et liv på kanten* by Bjarne Slot Christiansen and *Ondskab* by Sophia Evensen. Both analyses are based on Kondrup's work and theory. In addition to Kondrup's work, the assignment contains work and theory by among others Anders Öhman and Jens E. Kjeldsen. This theory is being used to expand Kondrup's terminology.

In the first analysis which is concerned with *Ondskab* it becomes clear that Evensen uses some of the literary or classic autobiographies' characteristics. She is for example the writer, the narrator and the protagonist. But *Ondskab* is more than the story

about Evensen it is also the story about her mother Ruth Evensen and her mother's sect Faderhuset. In addition to this, Evensen rhetorically place herself in both a defensive and accusing position regarding herself, her mother Ruth Evensen and Faderhuset. At the same time, it becomes clear that the autobiographical theory in this case needs to be expanded. Evensen employs 'you' in her story which signifies a direct approach to the reader. Evensen reaches out to help people who have been or are in the same situation as herself. In this way, Evensen establishes so-called self-help in her book. Therefore, *Ondskab* insists on a more precise definition. In this case, the definition autobiography does not cover the book's contents. An exact definition is that *Ondskab* is an autobiographical self-help book which contains polemic and defending elements.

In the second analysis which is concerned with *Et liv på kanten* it becomes clear that B.S.' narrative also contains some of the literary autobiographical elements although he uses a joint-author in his narrative. However, Kondrup's theory is not sufficient. Like Evensen, B.S. uses 'you' in his narrative. B.S. applies this in a very motivating way. Thus B.S. also establishes self-help in his book. Furthermore, *Et liv på kanten* contains pictures. These pictures provide the reader with an intensified reading experience just like the figurative rhetoric gives the autobiography a new dimension. Therefore the term autobiography is not enough in this case either. A more precise definition is that *Et liv på kanten* is a motivating autobiographical self-help book.

This thesis' conclusion is that the term autobiography is not adequate or apposite for the new kind of autobiography, the autobiography has change. This kind of autobiography contains elements which take the reader into consideration for example the self-help and the pictures. These elements can be used to explain the autobiography's popularity today. In addition to this, the popularity and the autobiography's contents can be used to create a wide and adequate definition of the new autobiography, which is the popular autobiography. Furthermore there is a connection between the popular autobiography and a social trend. Self-realization is today a very strong and frequently used term. The need to stand out, explain and develop one's self in public is very common in late-modern society. The popular autobiography provides the writer with an opportunity to do this; to develop and narrate his or her story to the reader. This fulfils the writer's need for self-realization. At the same time the reader can get his or her need for self-realization fulfilled by reading a popular autobiography. By doing so, the reader

can see how the writer for example motivated him or herself in a life crisis and the reader has the opportunity to use the writer's experience in his or her own life.

9. Litteraturliste

- Christiansen, B.S.
2004 *Et liv på kanten*, Aschehoug Dansk Forlag A/S, København.
- Clausen, H.P.
1999 *Hvad er historie*, Jørgen Paludans Forlag.
- Eriksen, Cecilie
2006 ”Selvet i centrum – En filosofisk kritik af essentialismen”,
in: Svend Brinkmann & Cecilie Eriksen, red., *Selvrealisering – kritiske diskussioner af en grænseløs udviklingskultur*,
Forlaget Klim, Århus, 109-128.
- Evensen, Sophia
2008 *Ondskab - Ruth stjal mit liv*, Bogkompagniet APS.
- Jørgensen, Carsten René
2006 ”Selvrealiseringens kulturen klinisk psykologiske rødder”, in:
Svend Brinkmann & Cecilie Eriksen, red., *Selvrealisering – kritiske diskussioner af en grænseløs udviklingskultur*,
Forlaget Klim, Århus, 159-186.
- Kjeldsen, Jens E.
2009 ”Billeders retorik”, in: Hanne Roer & Marie Lund Klueff,
eds., *Retorikkens aktualitet*, Hans Reitzels Forlag, 291-328.
- Kondrup, Johnny
1982 *Levned og tolkninger – Studier i nordisk selvbiografi*, Odense
Universitetsforlag.
1994 *Erindringens udveje – Studier i moderne dansk selvbiografi*,
Amadeus.

- Öhman, Anders

2001 *Apologier – En linje i den svenske romanen från Agust Strindberg till Agnes von Krusenstjerna*, Brutus Östlings Bokförlag Symposion. Stockholm/Stehag.

Internetsider:

- Aschehoug, pressemeddelelse
”B.S. i blød udgave”
<http://www.bschristiansen.dk/idd101.asp> (set 03-06-2009)
- B.T, 2009
”Avis: BS har aldrig været i krig”
<http://jp.dk/indland/article1642950.ece=1> (set 03-06-2009)
- Bovbjerg, Kristine Marie, 2007
”Længe leve den livslange pubertet”
<http://www.information.dk/print/117912> (set 03-10-2009)
- B.T, 2009
”Avis: BS har aldrig været i krig”
<http://jp.dk/indland/article1642950.ece?page=2> (set 03-06-2009)
- Evensen, Sophia, 2008
”Sophia Evensen: Min families forbandelse”
<http://www.bt.dk/article/20080825/nyheder/80825017/> (set 25-05-2009)
- ’Jyden’
”Anmeldelser af bogen Et liv på kanten”
<http://www.bschristiansen.dk/idd27.asp> (set 03-06-2009)
- Kastrup, Mads, 2008
”Ruths datter anklager mor”
<http://www.berlingske.dk/article/20080228/danmark/80228146/> (set 25-05-2009)
- ’Kvinden’
”Anmeldelser af bogen Et liv på kanten”
<http://www.bschristiansen.dk/id27.asp> (set 03-06-2009)
- Merkelsen, Henrik, 2005

”Selvbiografien som camoufleret poetik- hvorfor nogle forfatteres livsløgne bliver til kunst mens andres forbliver løgne”

<http://www2.kb.dk/guests/natl/db/bv//05/2/index6.htm> (set 15-10-2009)

- Lauman Jørgensen, Simon, 2007

”Længe leve den livslange pubertet”

<http://www.information.dk/print/117912> (set 03-10-2009)

- Nielsen, Jes Højen, 2009

”Faderhuset anvender vold”

http://www.dr.dk/Nyheder/Temaer/Oevrige_temaer/2008/Faderhuset/Artikler/103514.htm (set 02-06-2009)

- Rasmussen, Anne Pihl, 2008

”Sophia Evensen: ’Ruth er ikke min mor mere’ ”

http://avisen.dk/sophia-evensen-ruth-er-ikke-min-mor-mere_97565.aspx (set 25-05-2009)

- Ravn-Nielsen, 2009

http://politi.dk/Sydsjaelland/da/lokalnyt/Nyheder/Politiets+unders%C3%B8gelser+af+Menigheden+Faderhuset_081208.htm (set 02-06-2009)

- Sørensen, Rasmus Bo, 2008

”Tror du på spøgelse?”

<http://www.information.dk/157209> (set 26-10-2009)

- Thejsen, Anna Rossmann, 2008

”Ruth Evensens datter: mor har stjålet mit barn”

http://avisen.dk/ruth-evensen-datter-mor-har-stjaalet-mit-barn_7413.aspx (set 25-05-2009)

- ’Tjenestemanden’

Anmeldelser af bogen et liv på kanten”

<http://www.bschristiansen.dk/id27.asp> (set 03-06-2009)

- ’Vestjyden’

”Anmeldelser af bogen Et liv på kanten”

<http://www.bschristiansen.dk/idd27.asp> (set 03-06-2009)